www.politikin-zabavnik.rs

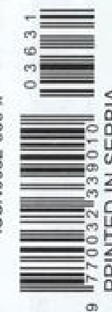
ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

Belgien 4,10 EUR
BiH 5 KM
Great Britain 3,30 GBP
Greece 4,80 EUR
Deutschland 4,10 EUR
Italy 5 EUR
С. Македонија 150,00 ДЕН
Nederland 4,10 EUR
Österreich 4,10 EUR
Schweiz/Suisse 6 CHF
Slovenija 3,50 EUR
Sverige 46,00 SEK
USA 6 USD
France 4,10 EUR
Hrvatska 25,00 KN
Црна Гора 2,70 EUR

За све од 7 до 107!

10. 9. 2021. • ИЗЛАЗИ ПЕТКОМ • ГОДИНА LXXXIII • ЦЕНА 200 ДИНАРА • БРОЈ 3631

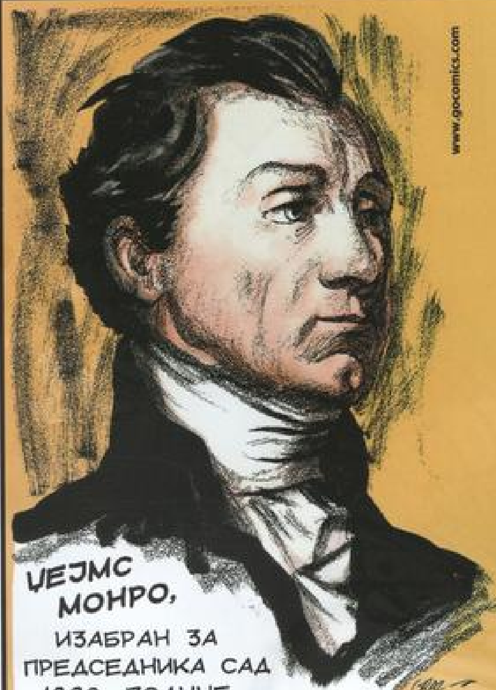

ISSN0032-339-x
PRINTED IN SERBIA

ЗАБАВНИКОВ ЗОО

ЛЕТАЧКА ОПЕРАТИВА

RIPLEY'S
Веровали или не!

ХЕРОИН
ЈЕ ИСПРВА БИО **НАЗИВ ПРОИЗВОДА** КОЈИ ЈЕ 1898. ГОДИНЕ ЗАШТИТИО ПРОИЗВОЂАЧ ЛЕКОВА „БАЈЕР", А ПРОДАВАО СЕ КАО **ЛЕК ЗА КАШАЉ**.

 3-29

Јесте ли већ чули да...

... први грађански портрет у српском сликарству краси лик Доситеја Обрадовића; израдио га је Арса Тодоровић (1767–1826) у Бечу 1794. године ■

... у Финској се од 2000. године одржава годишње светско првенство у бацању мобилних телефона ■

... причање у сну стручно се назива сомнилоквијум ■

... амерички проналазач Бернард Д. Садоу (1925–2011) први је осмислио „покретан пртљаг" – да би олакшао путовања с многобројном породицом, додао је точкове на кофере, а изум је патентирао 1972. године ■

... шафран је најскупљи зачин на свету – за само један килограм утроши се око 250.000 ручно убраних цветова ■

... на Земљи постоји око 150.000 врста пужева, које су распрострањене су по готово свим врстама станишта – од океанског дна до пустиња ■

... диџериду, један од најстаријих музичких инструмената на свету, чији је звук пратио гласове аустралијских староседелаца, прави се од шупљих стабала еукалиптуса која су издубили термити ■

... осим оног у Пизи, широм Европе постоји још око 70 кривих торњева, од којих рекорд за највећи нагиб држи онај у немачком селу Зурузену ■

... вексилологија је научна грана која се бави проучавањем застава – њихових облика, дезена, друштвеноисторијског значаја и симболике ■

... Ресавску пећину планинари су открили 1962. године, а за посетиоце је отворена деценију касније ■

DIK BROWNE ХОГАР СТРАШНИ

С окрајка повести

ЖРТВОВАЊЕ ЗА ЕВРОПУ

Церска битка у августу 1914. године била је прва победа савезничког оружја у Првом светском рату. Надмени Оскар Поћорек, командант Балканске војске Аустроугарске, био је сигуран у лако покоравање Србије, по којој ће „за две-три недеље прошетати". Међутим, на Церу му је српски сељак-ратник опалио шамар који је звонио целом Европом.

Дотад ни савезници нису много рачунали са Србијом и њеном војском, надајући се да ће везати неколико дивизија, док не претрпи пораз. После Церске битке и Французи и Руси у Србима су видели велику помоћ, тим пре што ни њима на фронтовима нису цветале руже. Немци су преко Белгије неочекивано продрли у Француску, њихове претходнице биле су на 25 километара од Париза, влада је избегла у Бордо. Руси су брзо ушли у источну Пруску, па су на њих, поред немачких, упућене и трупе Аустроугарске, које су у Галицији отвориле други фронт. Французима би зато био спас, а Русима велика помоћ, кад би српска војска наставила офанзиву преко Дрине и Саве у гоњењу разбијених Аустроугара. Тиме би за себе везала непријатељске снаге које би иначе завршиле или на Источном или на Западном фронту.

Зато је предузета дипломатска офанзива да би Србију убедила у неопходност покрета преко Саве. Савезници, нарочито Французи, уобичајено су гледали само своју корист, не узимајући у обзир чињеницу да је српска војска исцрпљена, да је имала доста губитака, јединице нису стигле ни да се попуне, а опремљеност је била испод степена који захтева таква операција.

Ипак, да би потврдила савезништво, Врховна команда одлучила је да пређе у офанзиву на север, преко Саве, у Срем.

Плава боја поља

Израђен је план по коме је Прва армија имала да у ноћи 5. на 6. септембар пређе Саву на потезу Ново Село–Скела, у правцу сремског села Купинова. Тимочка

Илустровао Милан Ристић

дивизија првог позива из састава Друге армије добила је задатак да пређе Саву у околини Сремске Митровице, по могућству освоји и утврди град и од њега направи јак мостобран.

У ствари, требало је да ова дивизија демонстрира прелаз преко Саве, да би заварала непријатеља и одвукла пажњу од главног прелаза Прве армије.

Дивизијар ђенерал Владимир Кондић од команданта армије војводе Степе Степановића добио је наређење да Тимочка дивизија пређе Саву на потезу Чеврнтија–Легет, 7 километара низводно од Мачванске Митровице. За то јој је на располагање стављен и целокупан „мостовни трен" Друге армије. Прелаз ваља извести у 1 сат после пола ноћи 6. септембра.

Све би било савршено да се нису појавиле озбиљне невоље. Прва је била сама река Сава, коју војска није познавала. Друга, још озбиљнија, било је стање мостовног трена (понтона), старог и неисправног, још пре рата виђеног за отпад. Тај трен је био на 40 километара од дивизије, која се налазила у селу Липолист код Богатића.

Поред свега, ђенерал Кондић наређује усиљени марш на Саву по топлом и спарном дану. Дивизијска колона се вукла и вијугала по прашини, лошим путевима, па је после неколико одмарања чело 13. пука „Хајдук Вељко" избило на десну обалу Саве, код Чеврнтије 6. септембра око 1.30. Време одређено за почетак преласка реке већ је прошло, а дивизија никако да се окупи. Лоши знаци од самог почетка.

Тринаести пук се окупио тек око 2.30, а први чамци и понтони у Саву су спуштени тек око 5 ујутру, кад је већ свануло. Чамци су били расушени, тонули су као секире, док је понтона било мало. Ипак, 13. пук одмах је почео пребацивање. Како се већ раздანило, аустроугарске патроле на другој обали опазиле су покрете српске војске, те су осуле ватру из све снаге. Пук је одговорио, па се неко време пушкарало. На нашој страни настала је пометња, тим пре што већина Тимочана у животу није видела толику воду, па им је само недостајало да неко пуца на њих док покушавају да пређу на полураспаднутим понтонима.

Аустроугари су били малобројни, али су меци ипак погађали у месо. Рањеници су својом крвљу обележили прилаз чамцима. Једни су падали, други долазили на њихова места и веслали у сусрет непријатељској ватри. Кад је неколико понтона с по двадесетак војника коначно прешло, растерали су Аустроугаре и коначно ступили на Легет. Кажу да се цело Легетско поље плавило од непријатеља у бекству.

Почетак катастрофе

До 9.50 пребачен је цео 13. пук, који је одмах образовао мостобран. До 12.30 пребачени су и други, па је на мостобрану било око 7.000 војника Тимочке дивизије. У току преподнева трупе је обишао и војвода Степа, који је с Кондићем прешао у Срем. Био је задовољан постигнућем.

Превоз трупа је прекинут да би приступили постављању понтонског моста. То је била кобна одлука и почетак катастрофе. Вест да је српска војска прешла Саву и да напредује по Срему проширила се муњевитом брзином. Нико

После победе на Церу 1914. године српска војска је по захтеву савезника прешла у Срем да гони пораженог непријатеља. Ту се, ових дана, пре 107 година одиграла мало позната битка.

Скица положаја и дејстава наших и непријатељских јединица (шрафиране стрелице) у јеку битке

Прелазак преко Саве

од Аустроугара то није очекивао, тим пре што су у Срему располагали знатним снагама, уз неколико самосталних пукова и већих јединица ландштурма (јединица старијих годишта, као наши трећепозивци).

Аустријска 29. дивизија управо се укрцавала у возове и полазила на руски фронт. Тешко наоружање већ је било утоварено у вагоне, војници су се мотали около у очекивању поласка. Кад је стигла вест о српском нападу, све је брзо истоварено и бачено у борбу. Да је прелазак Саве почео само дан или два касније, аустроугарска дивизија била би далеко на путу ка Галицији. Али, Тимочка дивизија је имала око 100.000 добро наоружаних и опремљених војника распоређених по Срему.

Спомен-плоча погинулим ратницима Тимочке дивизије првог позива

Почетак је колико-толико био добар по српске јединице. Први је у борбу улетео аустроугарски 74. пук, смештен у Шашинцима, који је право с недељне службе у јуришу истрчао из села ка Сремској Митровици. На брисаном простору сатрт је паљбом наше војске, која их је чекала на мостобрану. Поље Легет у потпуности је освојено и поново су га плавили мртви Аустроугари.

Српска војска држала је фронт, односно мостобран дужине 18 километара. Тако развучена, све је теже одолевала, поготово кад је непријатељ на њу бацио све што се мотало по Срему, а носило плаву униформу. Било их је много, па су на један српски батаљон наваљивала два пука.

Командант 13. пука „Хајдук Вељко" пуковник Ристић тражио је појачања с Чеврнтије, али то је било немогуће извести, пошто су понтони коришћени за прављење моста. Тај мост је одавно требало да буде готов, али није било исправних пловила. Зато је пуковник Ристић закључио:

„Нити се трупе пребацују, нити се муниција шаље, нити се мост гради".

Ускоро је стигло наређење да се заузму Шашинци да се 13. пук утврди и обезбеди за ту ноћ. На несрећу, у Шашинцима је била цела 29. непријатељска дивизија, па је после крваве борбе по сеоским ободима 13. пук принуђен да се повуче. Додуше, неки делови су се пробили до средишта села, али су брзо одбијени.

Генерал Владимир Кондић командовао је Тимочком дивизијом првог позива. Након страдања дивизије у бици код Чеврнтије на Сави смењен је, идуће године пензионисан на сопствени захтев, и исте године осуђен на Војном суду. У октобру 1920. године опроштено му је издржавање затворске казне. Десет година касније преведен је у резервни састав у чину бригадног генерала. Умро је у Београду 1940. године.

Белег непријатељу

Због мањка муниције штедео се сваки метак, док су Аустријанци стално довлачили нове пукове, а артиљерија је темељно преоравала српске положаје. Све јединице су се повлачиле ка оном недовршеном мосту. Није требало много да избије хаос, па су ватру отворили ка сопственој артиљеријској батерији која се у трку повлачила, зато што се команданту учинило да је у питању напад аустријске коњице.

Сви су јурили ка мосту, који је у тим тренуцима значио спас. Недостајало је мало да се мост споји, а онда су рањеници и батаљон из заштитнице под притиском грунули на понтоне. Мост се под теретом сасвим распао, урлање топова измешало се с крицима дављеника.

Један од највећих подвига целе битке десио се управо у том хаосу кад је лекар 13. пука Миливоје Петровић с војником Јаковом Нелихом преотео већ заробљену пуковску заставу и с њом препливао Саву. Погођен непријатељским плотунима, Нелих се удавио, док се рањени доктор Петровић домогао десне обале са све заставом. За то спасавање части пука одликован је Карађорђевом звездом.

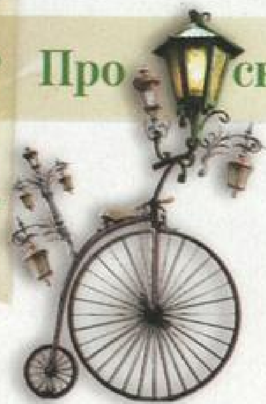
Разбијене јединице на левој обали некако су се окупиле у покушају да направе било какав фронт. Са зебњом су чекали ноћ, све док негде око 22.30 непријатељ није кренуо у одлучујући напад, потпуно разнео десно крило, а главнину опколио. Неки су у страху нагрнули ка растуреном мосту, подавили се. Остали су без иједног метка сачекали свануће.

Коначно, у зору се појавио аустроугарски генерал Јозеф Шен и понудио часну предају речима:

„Ви сте ми нанели силне губитке. Од овог тренутка ви сте заробљени као јунаци на пољу части".

Тако је пала последња одбрана Легета, а дотад је погинуло око 6500 храбрих Тимочана. Још за време рата Аустроугари су на Легету подигли крст с натписом „Овде почива 800 непријатељских јунака из битке на Легету 6. 9. 1914. Митровица, 1917" ■

Н. Бањковић

НЕМАЧКА

Елвисов плес на пешачком прелазу

КРАЉ РОКЕНРОЛА НА СЕМАФОРУ

На три пешачка прелаза у граду Фридбергу силуета америчког певача Елвиса Прислија даје знак пешацима кад је безбедно прећи улицу

Певач се на семафору појављује у две препознатљиве позе. Док је упаљено црвено светло, Елвис Присли држи микрофон, упозоравајући пешаке да сачекају. Кад засветли зелено, краљ рокенрола је у опуштенијој, плесној пози, што значи да пешаци имају дозволу да пређу „зебру".

Одлука да се фигуре једноставног облика, уобичајене на семафорима широм света, замене силуетом једног од најславнијих певача у повести није случајна. Наиме, Присли је након војне обуке допутовао у америчку базу у Фридбергу, где је остао од 1958. до 1960. године. Управо ту је упознао будућу супругу Присилу, која је тада имала 14 година.

Током боравка у Немачкој почео је да се бави каратеом, али и да злоупотребљава опијате, што није била реткост у његовој јединици. Био је забринут да ће му каријеру угрозити служење војног рока, јер није могао да наступа. Његов менаџер Том Паркер, међутим, уверавао га је да ће стећи веће поштовање ако држави служи као сваки други војник.

Његови продуценти су се побринули да га током изостанка публика не заборави. Имали су довољно необјављеног материјала, па се 10 песама нашло на списку 40 најслушанијих. Елвис се у САД вратио 2. марта 1960. године. Обожаваоци су се окупљали на станицама од Њу Џерзија до Тенесија да дочекају воз којим путује, па је певач одлучио да им удовољи и на неколико места одржи наступе.

Једна од препознатљивих поза краља рокенрола

Иако је кратко време провео у Фридбергу, власти су сматрале да је то довољно да му одају почаст, а успут и да привуку туристе. У граду постоји у клуб обожавалаца Елвиса Прислија ■

С. Л.

Наука без граница

БРИШИ-ПИШИ

Научници су створили оловку с гумицом која брише оболеле делове генома и на њихово место уписује исправљене. Али, да ли је та технологија намењена баш свима?

„Ако *CRISPR* постигне само 10 одсто својих могућности, биће то највећи напредак у повести биомедицине и јавног здравља", смело изјављује доктор Фјодор Урнов с Института за проучавање генома у Берклију.

Са својим тимом он ради на новој здравственој технологији – можда највећем медицинском достигнућу 21. века – названој *CRISPR*. Она научницима омогућава да једноставно одсецају делове ДНК, мењају их, бришу и умећу нове с исправљеним свим нежељеним мутацијама. То заувек може да искорени урођене болести које се поколењима преносе кроз породична стабла.

Иако је током претходне деценије *CRISPR* био резервисан само за лабораторијске животиње, недавно су се појавиле терапије за децу с урођеним смртоносним болестима и стањима. Употреба *CRISPR* на људима означила је почетак новог доба у лечењу и спречавању најопаснијих болести којима су изложени припадници наше врсте. Свакако, и ова револуција има својих мана, које према првим дијагнозама из темеља нарушавају етичност и једнакост друштва – што највише и брине лекаре с Института за проучавање генома.

CRISPR – ОЛОВКА ЗА БРИСАЊЕ И ПИСАЊЕ

Шта је CRISPR-Cas9?

Технологија за мењање ДНК било ког облика живота, настала на основу механизма за крађу гена који је откривен код бактерија и прабактерија. Оне могу да „украду" комаде гена од вируса који их нападају да би се убудуће успешно браниле од њих.

Како технологија ради?

Cas9 је ензим који генетичарима служи као маказе за одсецање (не)жељених делова на ланцу ДНК. На место одстрањеног дела потом се убаци нови с претходно припремљеним генским подацима.

Чему служи?

Могућност да се ланци ДНК преправљају практично значи могућност за преправку извора живота. Овом технологијом моћи ћемо, рецимо, да избацимо делове генома који шифрирају наследне болести и урођене телесне мане. С друге стране, користиће се и за искорењивање постојећих болести, на пример, изменом генома маларичних комараца.

Етички или не?

Велико је питање да ли ће се *CRISPR* користити за лечење или за „побољшавање" новорођенчади. Наиме, мењањем генома могуће је изменити и нечије физичке особине или му побољшати интелигенцију до неслућених граница.

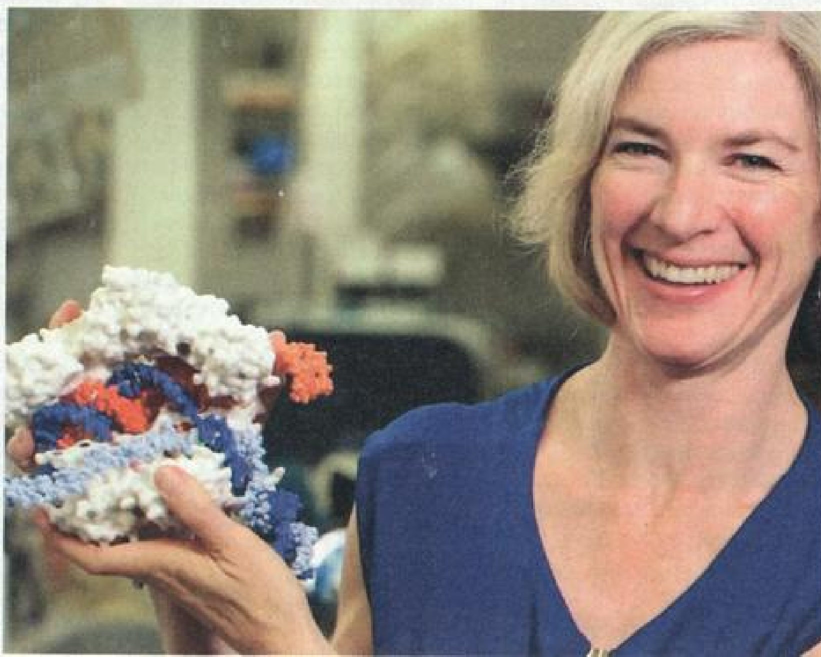
Велики искорак

Биохемичар Ценифер Даудна основала је Институт да би достигнућа на пољу генетике учинила доступним свима. Она и Емануела Шарпентје промениле су свет развивши *CRISPR-Cas9*, алат за уређивање гена, за који су 2012. године добиле Нобелову награду. То је најсвестранија технологија за уређивање гена, лакша за употребу и јефтинија од других. За мање од једне деценије пређен је пут од открића, преко испитивања на људима, до израде лекова – што у биомедицини није устаљено.

Особе рођене са анемијом српастих ћелија – болешћу од које пати преко милион људи широм света – међу првима ће имати користи од нове технологије. Викторију Греј су излечили од ње терапијом заснованом на *CRISPR*. Одмалена су јој требали снажни лекови против болова и редовне трансфузије крви да би се спречило дејство мутираног гена који изобличава црвена крвна зрнца и спречава их да спроводе кисеоник.

Лекари су извадили матичне ћелије из Викторијине коштане сржи, а затим су употребили *CRISPR* да покрену ген за производњу хемоглобина, беланчевине која преноси кисеоник у људском заметку. Грејева је затим прошла хемотерапију, након чега су јој враћене милијарде измењених матичних ћелија, од којих је настала нова и здрава коштана срж.

Институт ради на лековима и за друге болести. Осим поремећаја крви, истражују аутоимуне и неуролошке болести, рак и ковид-19. Алек Марсон води лабораторију у Институту

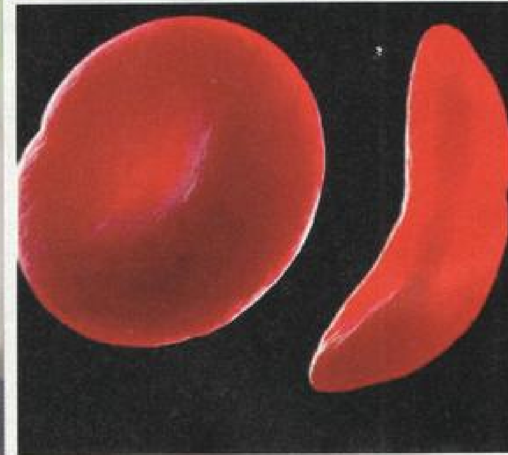

Ценифер Даудна (десно) и Емануела Шарпентје (лево), које су заједно изумеле начин за измену гена, развиле *CRISPR* и основале Институт за проучавање генома у Берклију

Викторија Греј, коју су излечили од анемије српастих ћелија технологијом *CRISPR*

Људи на различите начине покушавају да заштите здравље. Колико би лако и удобно било само изменити сопствену ДНК. Наравно, неко ће рећи да је сваки вид измене гена „играње Бога", а теорије завере које се непрекидно плету показују како је неповерење заразно и до које мере нарушава напредак у лечењу болести.

У новембру 2018. године у Кини су рођене две девојчице, близнакиње назване „*CRISPR* бебе" – прве бебе с измењеним геномима. Биофизичар Хе Ђенкуеј овом технологијом произвео је мутације у замецима који су касније пребачени у материцу – активирао је ген CCR5, створивши код новорођених беба заштиту од вируса ХИВ. Тиме је прешао етичку границу. Његов генски оглед наишао је на осуду јавности и критике због непоштовања безбедносних процедура. Почетком 2020. године осуђен је на три године затвора и казну од 400.000 евра. Његов оглед био је озбиљно упозорење свим научницима који проучавају генске промене.

„Ово поље је огледно и потребан је само један нежељен догађај да пропадну сви напори које генетичари улажу деценијама. Мене највише погађа то што је ова технологија сад укаљана еугеничким замислима о стварању 'надбеба'. На Земљи има 250 милиона људи с генетским болестима који могу да се излече, те не би требало да причамо

☞ која ради на Т-ћелијама, ударним трупама нашег имунолошког система. Тренутно је у току клиничко испитивање једне породице у којој је генска мутација изазвала различите аутоимуне болести код млађих чланова.

„У лабораторији смо исправили ћелије ове деце. Сад убацујемо те исправљене Т-ћелије у младе одрасле особе из ове породице да бисмо повратили равнотежу у њихове системе", каже овај научник.

Иако су терапије Т-ћелијама које спроводи Институт засад изузетно скупе, Марсон предвиђа будућност у којој ће се измењене ћелије за лечење различитих болести продавати без рецепта и масовно производити – попут андола или пробиотика.

„Заразне болести можемо да лечимо израдом имуно-ћелија које препознају инфекције. Мислим да ћемо постићи прилагодљивост која ће нам омогућити да запишемо шта желимо у ДНК имуно--ћелије", тврди Марсон.

Дакле, примена *CRISPR* није ограничена само на болести изазване једном генском мутацијом – попут анемије српастих ћелија – већ ће технологија бити примењива код било које болести с генском претпоставком. То укључује многе данашње убице људског рода: рак, болести срца и крвних судова и неуродегенеративне болести, а ту су и хронична стања попут упалне болести црева или реуматоидног артритиса.

Генска заштита

Осим за исправљање нежељених мутација, „сређивање" гена се користи и за усађивање заштитне ДНК у човека.

„Већ знамо да је могућа промена у генима која смањује ризик од срчаних обољења, и то захваљујући ретким појединцима који имају такве генске промене. Ти људи нису имуни на срчане болести, али су близу тога", тврди Урнов.

Даудна чак сматра да би *CRISPR* могао да се користи за спречавање болести, уместо за њихово лечење:

„Замислите будућност у којој се проучава целокупан геном и открива да ли људи имају гене који носе ризик од болести срца и крвних судова. С друге стране, постојаће и могућност да се ћелије преуреде тако да нико не мора да сазна да ли је склон мożданим ударима и атеросклерози".

НЕЗГОДНА ПИТАЊА

Револуционарна технологија као што је CRISPR намеће многа питања, а могући одговори вероватно вам се неће допасти...

Да ли ће измењени гени моћи да се преносе на нове нараштаје?

Кад се гени једном измени, новоуметнути постају урођени, па ће се преносити на све будуће нараштаје. То отвара многе етичке теме – од природног одабира до еугенике.

Да ли бисте *CRISPR*-овали сопствену децу?

Ако заметак има урођене генске мутације које могу да изазову деформације, болести, болове или прерану смрт, нема родитеља који би одбио ову технологију. Но, питање је да ли би родитељи желели да им дете има и одређену боју косе или очију, или црте личности. За шта би се одлучили ако би знали да су још нерођена деца с којима ће се њихово дружити и ићи у школу генски „избаждарена" тако да су им интелигенција и способности учења појачани до максимума? Да ли би изменили и своје да би имало подједнаке шансе?

Да ли ће технологија бити намењена само богатима?

CRISPR ће лечити урођене болести и спасавати животе, али је лоша вест то што једна доза засад кошта преко 2,5 милиона евра. Да ли је треба одобрити или забранити зато што ће бити резервисана само за 1 одсто човечанства?

Ко одлучује?

С обзиром на невероватне могућности технологије у погледу здравља, које међународно или државно тело треба да одлучује о томе која је примена етична, а која не, и да ли ће се аршини разликовати од државе до државе? Да ли ће она изазвати нову „генску трку" међу светским суперсилама?

о 'дизајнирању' било чега", гневан је Урнов.

Постоје и други изазови. Најгори сценарио у клиничком смислу јесте „генотоксичност", појава да измена ДНК на једном месту у ланцу изазове оштећење на другом, што може да узрокује рак. Та препрека је међу генетичарима позната као „изазов испоруке".

„Испитивања се изводе предано и без журбе. Кад се уверимо да се животи спашавају без нежељених дејстава, моћи ћемо да користимо технологију, рецимо, за смањивање ризика од срчаних обољења", каже Рос Вилсон, директор одељења за терапијске испоруке на Институту.

Кинески научник Хе Ђенкуеј, који је 2018. године створио прве генски измењене људске бебе, због чега је осуђен на три године затвора

Основни смер истраживања подразумева слање болесникових ћелија на „пробну измену ДНК", на основу чега наука добија увид у највероватнији исход лечења.

Развија се и такозвана *CRISPR-of* технологија, алат којим ће истраживачи да циљају не само геном већ и епигеном – својеврстан „дневник" хемијских промена на ланцима ДНК. Тако би се искључио неки ген без сечења ланца. Пошто би ланац остао нетакнут, смањио би се и ризик од нежељених дејстава.

„Пандемија нас је научила да људи траже да се лечење прогласи безбедним или небезбедним, али у стварности се увек ради о равнотежи између ризика и користи. У случају технологије *CRISPR* тај однос се сваке године побољшава", објашњава Вилсон.

Здравствена (не)једнакост

Ценифер Даудна жели да учини *CRISPR* основом медицинске неге. Да би се то догодило, потребно је превазићи најсложенију препреку – цену лечења. Као и сви огледи, и *CRISPR* је на овом ступњу веома скуп. Даудна страхује да ће њено чедо постати једна у низу технологија доступних само онима с предубоким џеповима. То би продубило јаз у ваљаности здравствене неге, који већ постоји између богатих и сиромашних, те створило и нову врсту здравствене неједнакости – јаз у надмоћним генима.

„То је велика опасност. У САД се неки лекови засновани на овој технологији продају за два милиона долара, па Европа одбија да их одобри. Зато имамо противречно стање: Европљани чија деца имају тешке болести принуђени су да покрећу добротворне кампање да би платили америчке цене. Технологија постаје успешнија и кориснија за јавно здравље, а јаз се продубље и ми све више чупамо косу борећи се да је учинимо праведном и приступачном", слаже се Урнов.

Посебно је чудно што су лекови приступачни само за наследне болести од којих оболева већи број људи, те фармацеути имају економски интерес да улажу у развој нових начина лечења. Ако сте рођени с ретком генском мутацијом, то сигурно неће бити могуће.

„Од развоја персонализованих лекова нико никад неће зарадити новац, а самим тим ни нама неће дати средства да их правимо и испитујемо. *CRISPR* би сигурно могао да нам обезбеди такве лекове", кажу на Институту.

За разлику од већине биотехнолошке индустрије, ово питање је темељ на којем почива Институт за проучавање генома – не само нове технологије лечења већ и стварање одрживих механизама за испитивање и доставу лекова.

„Наш циљ је да обезбедимо корист свима. Зато смо основали институт. Многи институти, предузећа и академске лабораторије развијају технологије за генске промене, али се не осврћу на њихову доступност", каже Даудна.

Генетичка револуција стиже, а Даудна и њени сарадници упорно раде на томе да је приближе свима. Можда и у њиховој ДНК постоји нека мутација, давно заборављена у овом времену новчане добити по сваку цену, коју би поново требало изучити... ■

Припремио **Срђан Николић**

Музеји
без граница

УМЕТНОСТ НА ТАЛАСНОЈ ДУЖИНИ

„На обали раде данима целим, робују јадни под сунцем врелим, а ми овде знамоваздан да плутамо, под морем”, каже распевани рак Себастијан, јунак из Дизнијеве „Мале сирене”. Они којима је посета музеју робовање могу да послушају његов савет.

Бродоломни Партенон

Ширење вируса 2020. године није зауставило отварање првог подземног музеја у Грчкој. Али, ипак је успорило долазак посетилаца на археолошко налазиште које носи ласкави назив „Партенон потонулих бродова”. Димитрис Маврикис, рибар с острва Алонисос у Егејском мору, открио је хрпу амфора у песку недалеко од суседног ненасељеног острвцета Перистера 1985. године. У међувремену су археолози темељно истражили предео и растумачили шта су нашли. На дубини од око 25 метара лежала је трговачка лађа која је потонула између 425. и 420. године п. н. е. По амфорама које су уредно посађене у егејски песак, открили су да је брод био дугачак око 28 и широк 10 метара. Било је то ново откриће за археологе, јер се дотад веровало да су толики бродови грађени вековима касније, у време римске превласти.

Музеј је заживео тек овог лета. Рониоци с искуством могу да се укрцају на бродиће и порину до музеја – наравно, у пратњи стручних водича-ронилаца.

Кад се нађемо на Акропољу, свакако не можемо да лебдимо око Партенона, али крај Перистере можемо да плутамо међу готово 3.000 амфора из времена класичне Атине. Посетиоци само морају да држе бар два метра одстојања од свих предмета. Ови велики судови преносили су вино из града Менди на Халкидикију и с острва Перипатос (данас Скопелос). Дрвени остаци брода давно су нестали под водом, али амфоре су сачувале његов облик. Древни радници су их тако добро спаковали да их ни бродолом није разбацао по морском дну. Ко није вичан плутању под таласима, може виртуелно да зарони до музеја, преко интернета или у граду Алонисос.

За нови живот

Без сумње, најпознатији подводни уметник на свету јесте Џејсон Декерс Тејлор (о чијој је галерији на Малдивима „Забавник” писао у броју 3598). На несрећу нестрпљивих, он је после вишегодишње припреме и израде уметнина почео да прави најновији подводни изложбени простор – Музеј подводне скулптуре на Кипру (МУСАН) – у марту 2020. године. Напокон се отворио последњег дана јула ове године.

На дубини од око 10 метара простире се изложба сачињена од 93 бетонска кипа. Доживљај почиње на плажи Пернера у месту Аја Напа. Пратећи стазу, посетиоци долазе до плутајућег „улаза” у Музеј, где их на око 170 метара стазе чека шума од бетонског дрвећа које достиже висину до 8 метара и тежину до 12 тона. Ту су и кипови деце која се играју жмурке у новој шуми и упиру камере у људе.

Замисао подводне изложбе јесте „повратак дивљине”, враћање биљног и животињског света у море које је рибарењем огољено од живота. Бетонска деца подсећају одрасле да млађа поколења виде шта смо урадили.

Декерс Тејлор је желео да укључи што више еколошких порука у овај рад, уз подршку неколико кипарских министарстава. Као и увек, његове уметнине изливене су од бетона с неутралним pH-вредностима, те ће после

Музеји и галерије под водом не морају да се брину око заражавања посетилаца: свако дише свој ваздух.

неког времена привући подводни свет да се насели на њима. Он је после мање од недељу дана опазио танак слој алги на киповима, а јата рибица су почела да посећују новотарију у мору.

Скулптуре су израђене тако да привлаче раст подводног биља, корала и других бескичмењака. Цео тај комад морског дна одсад припада заштићеној зони. МУСАН могу да посећују и људи који роне само с маском и искусни рониоци с боцама кисеоника.

Журка не престаје

Недалеко од Напуља лежао је антички град Баја, раскошно одмаралиште богатих Римљана. Проводили су мирније дане у бањским водама и блатима насталим од вулканских испарења Флегрејских поља. Град је привлачио најбогатије и најмоћније људе из позне Римске републике и раног Царства. Људи као што су Цезар, Марко Антоније, породица Пизони, цареви Август, Клаудије и Нерон имали су имања у Баји.

Међутим, раскошне виле и храмови почели су полако да тону, а град је готово пропао кад су Арабљани војевали на југу Италије у 8. веку. Већ у време касне ренесансе град је напуштен и осуђен на нестајање под водом.

Древна Баја поново је откривена у раном 20. веку, а нешто касније почео је рад на ископавању и очувању рушевина и уметнина. Област од 177 хектара заштићена је и отворена за рониоце од 2007. године. Заштита је нарочито битна јер локалитет није на великим дубинама (између 4 и 6 метара), па му штети чак и морски саобраћај.

Уз пратњу стручног водича, рониоци могу да се диве мозаицима у вили Пизона, репликама кипова из нимфеја цара Клаудија, Јулијској луци, коју је саградио Марко Агрипа, савезник и најбољи пријатељ цара Августа. Поред свега, рониоци могу да се диве спољу древног, раскошног римског града и живота који се настанио у напуштеним улицама у топлом мору ■

У. Рајчевић

Мале тајне великих мајстора

КАКО ПОБЕДИ

Није више довољно знати да напишете есеј о књижевном делу које сте прочитали, нити да израчунате синусе и косинусе. Морате да научите да пливате кроз море статистичких података, да пишете прозу за Твитер и да се снађете у новом распореду снага у друштву.

ВАНДРЖАВНА ДИПЛОМАТИЈА

Зашто је потребна?

Свет се мења. Масе следе нове вође који нису обавезно и државници.

Желите ли да знате ко ограничава вашу слободу говора, приватност, дружење и трговање? Не упирите прстом у владу и закон. Усмерите се ка „Мајкрософту", „Еплу", „Фејсбуку", „Гуглу" и другим великим предузећима која данас пишу правила игре и исцртавају границе друштва.

Од архаичних племенских заједница до међународних предузећа, од приватних удружења до криминалних кланова, од верских покрета до паравојних јединица – читав низ организација данас се надмеће (и често засењује) владе држава у којима бораве. Немају престонице и изборне јединице. Немогуће их је заплашити или приволети уобичајеним тактикама.

Међутим, то не значи да је дипломатија замрла. Напротив, надмудривање с њима захтева сличне вештине као преговарање с ратоборним народима. Неопходно је разумети деоничаре и савезнике којима челници полажу рачуне. Треба упознати културу из које потичу да би се разумело и предвидело њихово понашање. Важно је распитати се о економским, политичким и верским интересима које заступају.

Моћ је увек у рукама оног ко може да омогући стабилност, трговину и правду. Успешне вође нуде повластице члановима својих удружења – заједницу којој ће припадати, зараду, обуку у новим вештинама и осећај поретка. Треба прво разумети механизме којима стичу оданост својих присталица, чак и ако је циљ подривање тог система. Важно је проучити начине којима могу да се освоје душе и умови припадника ових међународних група ■

СТАТИСТИЧКА ПИСМЕНОСТ

Зашто је потребна?

Стичемо погрешне представе о свету на основу бројева и схватања вероватноће.

Наш свет обликује растућа статистичка неписменост. Страхујемо од ствари за које је мала вероватноћа да ћемо од њих погинути, а занемарујемо стварне опасности. Препуштамо се варљивости пробадања у стомаку, које нам постепено умањује способност да правилно одмеримо стварни ризик према могућој добити. Последице осећамо свуда, од куповања хране, преко обављања посла, до гласања на изборима.

Ствари се све више погоршавају. Верујемо статистичким резултатима непроверених истраживања за 35 одсто више него што је то било у доба наших родитеља. (Та бројка је у ствари потпуно измишљена. Видите како је лако?) Одакле долазе сви ти бројеви које лаковерно прихватамо, памтимо и понављамо? Ко их израчунава и како? Како их је могуће погрешно протумачити и манипулисати њима да се произведе жељени утисак? Због ових и сличних питања треба проучити статистику и научити како да је употребљавате у своју корист ■

ТИ СТВАРНОСТ

НОВИ ОБЛИЦИ ПИСАЊА

Зашто је потребно?

Знате да напишете проницљив есеј, али умете ли да га сабијете у 140 слова?

Некад се под писањем подразумевало распоређивање речи смисленим редоследом да би биле одштампане мастилом на целулозном остатку дрвета. Књижевник је писао за људе с надом да ће његова запажања оставити трајан траг у повести. Данас се под писањем подразумева све и свашта, од промене статуса на „фејсу" у једном реду, до трактата од 10.000 речи на блогу. Данас читаоци нису само људи, већ и рачунарски алгоритми. Циљ данашњих писаца није бесмртност, већ тренутно приклањање вечно променљивим трендовима.

Никад у повести човечанства није било толико могућности за писање, али оне захтевају вештине о којима Његош и Андрић нису могли да сањају. Данашњи писци морају да привуку читаоце/посетиоце сајтова подробношћу и дубином. Морају истовремено и да сабију своје мисли, да их обогате сликом и звуком да би се порука пробила до дремљивих читалаца пред екраном. Морају да напишу изазовну ставку на „Википедији" која ће друге посетиоце подстаћи да је мењају и проширују, обезбеђујући тако да почетна замисао допре до што ширег круга људи.

Улога писца такође се променила. Раније се сматрало да писац треба да буде непристрасан. Међутим, данас је интегритет аутора обавезан састојак. Читаоци морају да верују да им нудите јединствен и веродостојан поглед на свет. Тон и лични печат поново су кључни део писања. Најуспешнији творци блогова јесу они који су код читалаца створили утисак да имају увид у изворне, непрерађене мисли.

Писање данас подразумева и савладавање метатекста, скривеног дела интернет-стране који „читају" претраживачи и на основу тога рангирају сајт у резултатима претраге. Писање за ову кибернетску читалачку публику одређује како, где и да ли ће уопште ваше речи неко прочитати. Победничка тактика подразумева подилажење јединственим укусима различитих друштвених мрежа – најутицајније публике. Будите јасни, забавни и оставите простора другима да нешто допишу ■

Н. В.

ИСТРАЖИВАЊЕ ТРАЋЕЊА

Зашто је потребно?

Непотребни губици највише угрожавају производњу. А трaћења има на све стране.

Кад покушавају да процене колико је држава здрава, економистима је довољно да одреде колико је тога проћердано на различите начине. Ђубре није једини вид траћења (мада га има доста). Годишње се улудо изгубе милијарде евра док запослени траће време у превозу или на бесмисленим састанцима. Висока стопа незапослености још један је вид траћења – расположива радна снага која није искоришћена за производњу нечег кориснијег.

Ђубре је, наравно, природна ствар. Подједнако је неминовно и да људи губе време током кога би могли да учине нешто корисно. Треба да научимо зашто се то дешава, како да смањимо губитке и отпад и ситуацију преокренемо у своју корист.

Треба се угледати на инжењере, економисте и индустријалце који траже нове начине за смањење губитака. На пример, „паметни" мерачи показују људима колико тачно струје троше њихови уређаји. Кад потрошачи енергије постану свесни своје потрошње, смање је ■

Ма ШТА кажеш! Х. Е. К.

Уређује
Драгомир
Ацовић

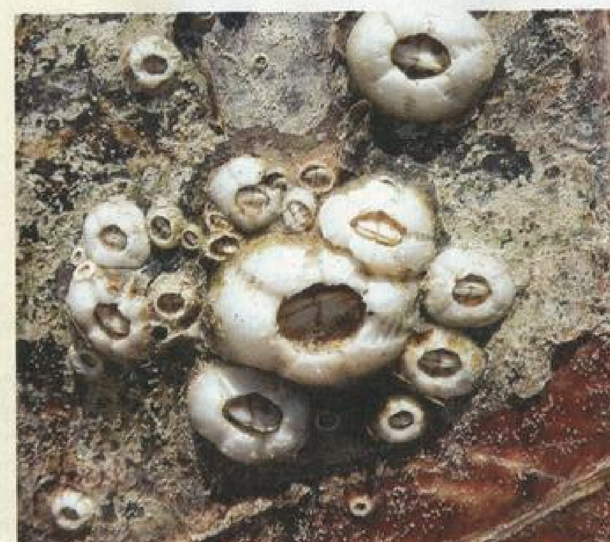
НИЈЕ ЛАКО БИТИ КИТ У СВЕТУ У КОМЕ СВИ МИСЛЕ ДА СУ БОЉИ КИТОВИ ОД КИТА

Кад год сретнете господственог и просторно раскошног кита, запазићете да му је тело нападнуто чудним наметницима, некаквом биолошком сиротињом која киту лепоту квари и делује као озбиљнији случај перути или неког досадног кожног обољења. У ствари, ради се о релативно безазленом становништву морских дубина које кита користи као превозно средство, а повремено се и ослади ситним ћаром од китовог оброка или вишка његовог сала.

Већина ових китољубних наметника припада зглавкарима или љускарима. Китови их трпе док могу, а када им дојаде, настоје да их скину чешањем о стене или корале. Понекад им то пође за перајем, а на местима где су се колоније ових незваних гостију самопослуживале остају трајни ружни ожиљци. Браћо китови и сестре од исте врсте, ми смо уз вас!

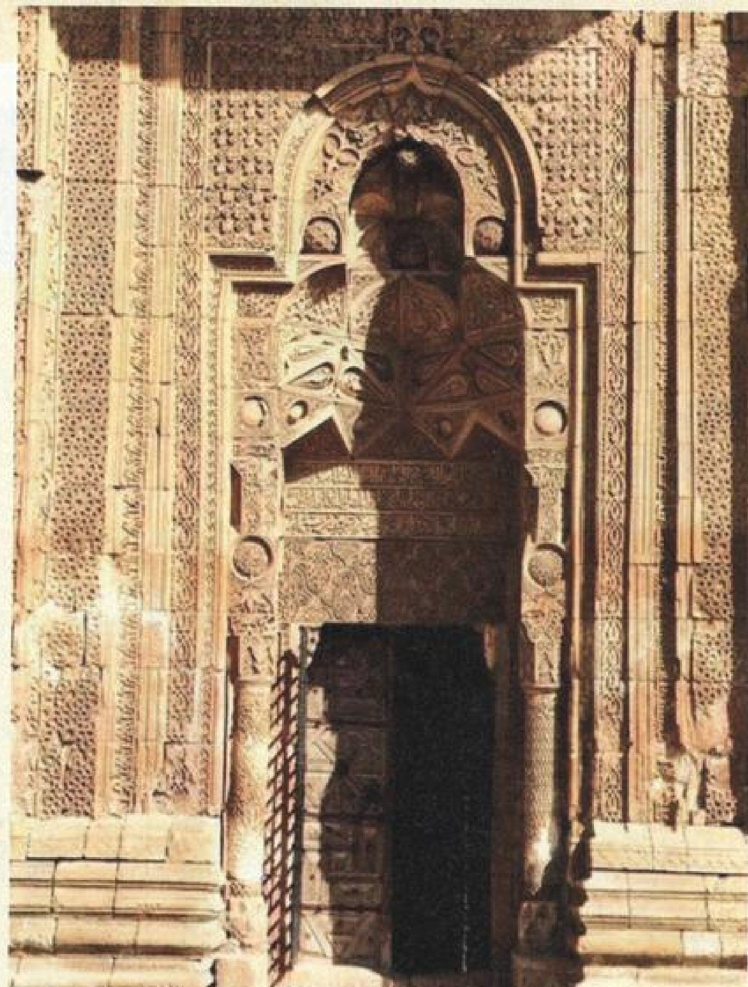
ВЕЖБЕ ИЗ СКИОГРАФИЈЕ И ПАРИДОЛИЈЕ, С НАГЛАСКОМ НА АПОФЕНИЈУ

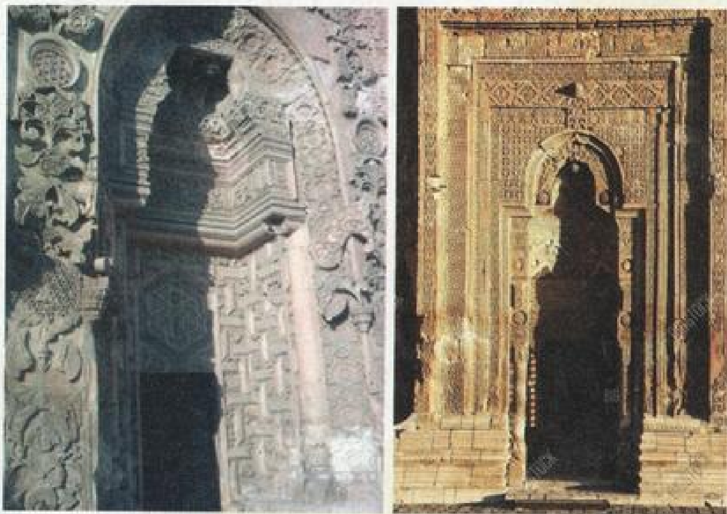
СКИОГРАФИЈА: Вештина графичког приказивања сопствене и бачене сенке којом се наглашава рељефност артефакта или природне појаве.

ПАРИДОЛИЈА: Тежња да се одређено смислено значење припише било каквој неодређеној визуелној дражи.

АПОФЕНИЈА: Склоност да се успоставља смислена веза између потпуно неповезаних феномена.

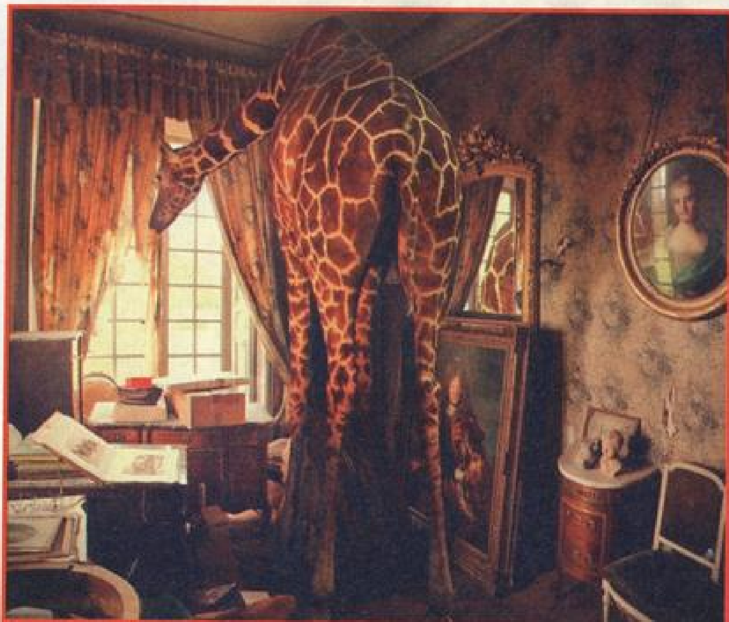
Сада када сте обавештени, погледајте неке од необично успелих примера ових научних термина. У негдашњем византијском граду Тефрики, који се сада у Турској назива Дивриги, постоје велика џамија и болница које је саградио туркменско-селџучки владар Ахмад-шах из лозе Менџукида, у првој трећини 13. века. Ту можете да видите необичан феномен када сенка улазне нише, у зависности од доба дана, образује сенку човека или жене који врше намаз, муслиманску молитву.

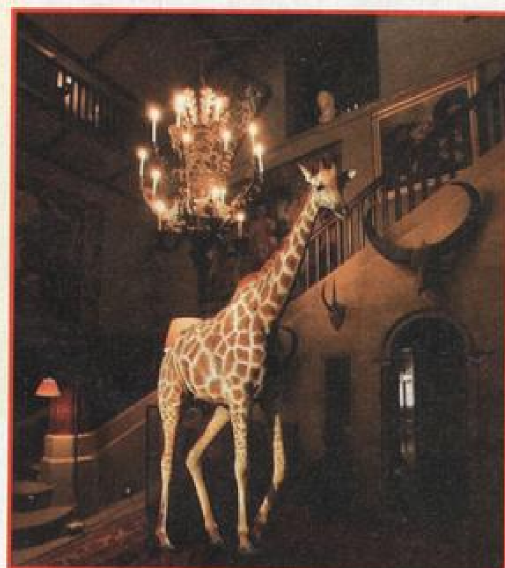

Да апофенија, паридолија и скиографија нису само специјалитет Дивригија, може се видети на примеру „божанског лика” на стенама Ољантајтамба у Перуу (десно).

Две фотографије (доле) немају никакве везе с претходном темом, али су неодољиве. Жирафе у домаћем амбијенту снимила је лондонска уметница фотографије позната као Мис Анијела. Просто не знам да ли овим животињама треба завидети или их сажаљевати. Јесте да је мало тесно, али се комфору и стилу ништа не може замерити.

ВАГОН СТ

Оно што је преживео Труман Данкан догађа се једном у милион случајева

Неопходна ми је помоћ Хеликоптерске медицинске службе. Чини ми се да сам пресечен напола – чује се глас Трумана Данкана на траци.

– Неко је прегажен? – забележено је потом питање оператерке на централи хитне службе.

– Ја сам повређен – одговара Данкан. – Чини ми се да ћу ускоро пасти у стање шока. Госпођо, молим вас, пожурите! Само што се нисам онесвестио.

Кад су у хитној помоћи у Форт Ворту, у америчкој држави Тексас, примили овај позив, настала је права пометња. Ако је истина то што им је рекао незнанац с друге стране жице, неопходно је да из истих стопа упуте обучену групу лекара и медицинског особља. Пошто су на дужности били Џејмс Бејли и Тереза Кембел, они су одређени да предводе стручни тим. Наравно, пре него што су утрчали у хеликоптер и кренули ка месту несреће, ипак су проверили да се случајно не ради о лажној узбуни.

У железничком депоу сви су већ били на ногама. Сјатили су се око тешко повређеног друга с посла.

РАВЕ И УЖАСА

Труман Данкан је, као и обично, на посао стигао пре 8 сати ујутру. Као машиниста, чија је дужност да отклања кварове на вагонима и локомотивама које стижу у депо Клеберна, градића у тексаском округу Џонсон, унапред је знао да ће имати пуне руке посла. Да би брже стигао с краја на крај огромног депоа, ускочио је на један вагон који се упутио ка хангару, претвореном у радионицу.

Касније је причао да ни сам не зна зашто је изненада изгубио равнотежу и из отвореног вагона, у коме је стајао у близини степеница, склизнуо на пругу. Иако је свом силином пао и малтене се испружио по шинама, пошло му је за руком да се брзо усправи, настојећи да се одбаци у страну и избегне вагон који иде право на њега.

Нажалост, овај тридесетосмогодишњи машиниста није имао среће. Иако се вагон кретао прилично споро, Данкан није био довољно брз.

– Колико год сам се копрцао и покушавао да се извучем, није вредело. Нашао сам се испод вагона, под огромним челичним точковима који су ми прешли преко целог тела и готово ме сасвим пресекли напола – касније је сведочио Данкан.

Пре него што се зауставио, вагон је Данкана вукао шинама преко 20 метара.

– Бол је био застрашујућ – наставља Данкан – а онда, ни сад то себи не могу да објасним, као да је сасвим нестао. Јасно ми је било да сам закован за шине, али мозак је наставио да ми ради несхватљивом брзином. Десном руком, која је била слободна, машио сам се за џеп и успео да извучем мобилни телефон. Знао сам да морам сам себи да помогнем. Депо, изукрштан мноштвом пруга, простире се на великој површини, тако да ће, док колеге схвате шта ми се догодило, протећи превише времена. А сваки секунд је драгоцен.

Остао је довољно присебан да прво обавести хитну помоћ. Свако би се најежио кад би помислио да се тим промуклим али присебним гласом јавља човек који лежи под вагоном тешким десетак тона.

– Да сам само наставио да лежим тамо, лежао бих и лежао и на крају бих испустио душу – испричао је. – Знао сам да морам да останем будан и зато сам позвао хитну помоћ. Причао сам с њима мирно, али сам се онда узнемирио и решио да прекинем разговор. Одложио сам телефон и донео чврсту одлуку: преживећу.

Чим се зарекао да неће подлећи повредама, почео је да размишља о својој деци и супрузи. Преплавиле су га нежност и љубав и, сваки пут кад му се чинило да ће изгубити свест, помисао на њих враћала га је међу живе.

Кад су Џејмс Бејли и Тереза Кембел хеликоптером хитне помоћи долетели у Клеберн, сви који су се тад затекли у железничком депоу помагали су да се тело Трумана Данкана ослободи смртоносног терета.

– Чинило се немогућим да човек точковима пресечен напола преживи. Баш зато сам, верујте ми, био запрепашћен кад сам стигао на лице места и видео да је несрећник заправо срећник који, да све буде још невероватније, није изгубио свест, већ прича с људима који су га окружили у настојању да га извуку испод точкова. Могућност да човек преживи тако нешто може се изразити једним у најмање милион случајева – посведочио је доктор Џејмс Бејли.

Од тренутка несреће док га напокон нису извукли са шина и хеликоптером пребацили у болницу у Форт Ворту, прошло је 62 минута. Чим је стигао, одгурали су га на носилима у операциону салу, где је на хирургу Дејвиду Смиту и неколицини лекара био више него одговоран и мукотрпан посао.

Данкан је примио неколико јединица крви, али то је био само почетак. Леву ногу морали су да му одсеку у куку, а десну изнад колена. Био је у коми три недеље, а у наредна четири месеца морали су да га враћају на хируршки сто још 23 пута. Тек после пет месеци отпуштен је кући. Лекаре је изненадила његова физичка и много више психичка снага. Кад се пробудио из коме, поновио је да има невероватну жељу за животом и да га не занима ништа друго.

Сви који су се затекли у железничком депоу помагали су да се Труман Данкан што пре ослободи

– У крајње опасним приликама човек заиста поприми особине натчовека. За то се природа побринула. Мозак има једно једино задужење: побудити све расположиве снаге и одржати човека у животу – објашњава један од његових спасилаца.

Пошто се довољно опоравио, вратио се у депо, али је посао машинисте заменио административним, у канцеларији. У међувремену је купио кола с командама прилагођеним возачима који управљају само рукама.

Наставио је да се понаша као и пре несреће. Одлази на базен и путује с породицом, навикнут на своје протезе ■

В. С.

Илустровао
Дарко Гркинић

Кад су диносауруси постали птице?

Шта „кокошка", немој да ти позовем буразера од тетке, тираносауруса рекса...

Колико је воће чисто након што га оперемо?

С воћем увек поједемо и мало микроорганизама, јер и после најтемељнијег прања у њему остану хемикалије. На кори воћа се нађу разне штеточине – од салмонеле, листерије и ешерихије коли, преко амеба, до паразитских ваљкастих црва. Бактерије свакако не могу добро да се прилепе на кору воћа, а најчешће на њој праве колоније и не покушавајући да продру у плод.

С друге стране, много је теже решити се пестицида. Прањем се уклони део тих отровних материја, али нека количина ће увек остати. Упркос томе, истраживања су показала да воће у сваком случају треба темељно прати јер велике количине пестицида у телу остављају озбиљне последице по здравље.

Плодове воћа и поврћа настањују и природни микроорганизми који најчешће улазе кроз рупе у кори. Њихове колоније видљиве су у облику тамних делова плода или мрља на кори које је немогуће опрати, али их се не треба плашити пошто су потпуно нешкодљиви ■

Украо јабуку с комшијиног дрвета и сад ћу да је перем под његовом баражном ватром, како да не...

ОТРОВИ И МИКРООРГАНИЗМИ

1. Микроорганизми стварају тамне делове
Воће је сјајно станиште за микроорганизме који продиру у њега и стварају колоније у облику тамних делова. Иако нису опасни по здравље, немогуће их је опрати.

2. Бактерије се лако спирају
Салмонела, ваљкасти црви и вируси доспевају на воће које је опрано загађеном водом, али лако се сперу с коре.

3. Неугодни пестициди
Део пестицида с коре могуће је опрати. Неке врсте тих отрова продиру дубоко у кору и не скидају се прањем.

Данашње птице су настале од диносауруса, што значи да су оне, као њихови потомци – последњи живи диносауруси на планети. Ипак, за разлику од многих својих предака, оне су се постепено смањиле, развила су им се крила и научиле су да лете.

Научници су утврдили да су се птице развиле од породице раптора. Најстарији нађени фосил праве птице – диносауруса који је летео машући крилима – јесте фосил археоптерикса, који је живео пре око 150 милиона година, пред крај доба јуре. Но, како су раптори живели и пре тога, претпоставља се да су се птице отиснуле у небо пре више од 170 милиона година ■

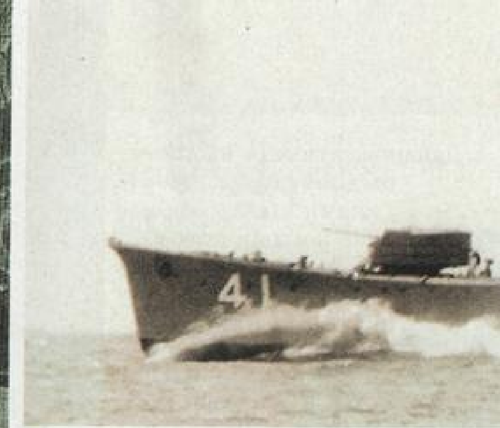
Да ли громови често ударају жирафе?

Без обзира на њихову висину, мала је вероватноћа да гром удари у жирафу. Али, то је последица чињенице да су и жирафе и удари грома ретки. Свега је таквих пет забележених случајева (нажалост, сви су се завршили несрећно по дуговрате животиње). Догодили су се између 1996. и 2010. године. Како је тада на планети живело око 140.000 жирафа, прорачун каже да је то око 0,003 смрти на 1000 жирафа годишње.

Мада је ризик од удара грома за жирафе веома мали, он је и даље 30 пута већи од вероватноће да ће гром ударити човека ■

Неће гром у жирафу...

С. Н.

Бејкер је скочио у море, само да би се придружио 41 саборцу који је већ био у води и пливао ка јапанском разарачу. Док су се удаљавали, повремено су се окретали ка подморници. Део посаде је остао унутра – мртви, заглављени негде унутар одељења, тешко рањени, непливачи – међу њима и 42-годишњи капетан Џон Филип Кромвел. Кад га је један официр убеђивао да напусти подморницу док још има времена, само је одговорио:

– Знам превише!

Кобна „Ултра"

Кромвел је после дипломирања на поморској академији 1927. године упућен на подморнице, да би га маја 1941. године прекомандовали на дужност у штаб Пацифичке флоте у Перл Харбору. Тамо је с породицом водио угодан живот.

Кад је част јача од живота

ОДЛУКА ХРАБРОГ

Број упућених у тајни подухват „Ултра" био је врло мали, а Џон Кромвел је био један од њих. Био је на подморници коју је управо напао јапански разарач.

Морнар прве класе Џозеф Бејкер запазио је како је дан диван. Таласи су се преливали преко палубе подморнице. После седам сати избегавања напада јапанског разарача, дубинских бомби, тренутак кад је америчка подморница „Скалпин" изронила на површину учинио му се као један од лепших у животу. Тог 19. новембра 1943. године два пловила су од раног јутра играла смртоносну игру мачке и миша, тристотинак километара северно од атола Трук у Тихом океану. Јапанци су испустили преко педесет дубинских бомби, што је Американце натерало да изроне. Морнари су потрчали на палубу, ка топовима. Једва су успели да испале неколико граната, кад је разарач отворио ватру. Већ првим плотуном докрајчио је подморницу. Погинуло је неколико официра и двадесетак морнара. Уследило је наређење да преживели напусте подморницу.

Идила је грубо прекинута 7. децембра 1941. године. Кад су бомбе почеле да падају, Кромвел се затекао у болници. Одмах је побегао да се јави у штаб. Прву половину 1942. године провео је у припреми подморничке флоте за рат. Потом му је додељена команда над групом од шест подморница.

До тог доба подморнице су свакодневно упловљавале у луку. Кромвел је с колегама развио стратегију напада на Јапанце, донекле сличну немачкој стратегији „вучјег чопора". Требало је да напади

Јапански разарач „Јамагумо" изненадио је америчку подморницу

да буду усклађени – неколико подморница би напало исту мету. Кромвел је одржао и надгледао неколико таквих вежби. Америчке подморнице су симулирале напад на америчке конвоје. Деловало је да нема грешке.

Још једна Кромвелова дужност односила се на надзор Заједничког обавештајног центра за подручје Тихог океана. То тело је било стециште у које се сливају све пресретнуте јапанске поруке, готово цео радио-саобраћај јапанске флоте. Аналитичари су их дешифровали, преводили и преносили даље. Поруке су носиле име „Ултра", као ознаку тајности и хитности. Ти записи су били изузетно детаљни – укључивали су имена бродова, тонажу, смер пловидбе. Битне су биле и подневне координате, на основу којих су аналитичари рачунали тачну путању непријатељских конвоја. Контраадмирал Чарлс Локвуд, главни планер напада, на основу њих могао је прстом да покаже место где ће подморнице нанети највећу штету Јапанцима. Цео пројекат „Ултра" био је толико осетљив и драгоцен да је свега неколико људи знало за њега – укључујући Џона Кромвела.

Подаци добијени током подухвата „Ултра" играли су кључну улогу у искрцавању на Гилбертова острва у новембру 1943. године. То је био први корак у америчком плану да се изборе за превласт над средишњим делом Тихог океана. Америчка подморничка флота добила је задатак да девет подморница постави у заседе тачно на места где ће јапански конвоји пребацивати појачања на атол Тараву. Једна од тих подморница била је „Скалпин".

Кад је додељен овој операцији, „Скалпин" је већ имао осам патрола иза себе. У деветој команду над бродом преузео је млад и неискусан поручник Фред Конавеј. Да све буде горе, од око деведесет људи на „Скалпину" , трећину су чиниле новајлије без икакво искуства у борбама.

Јапанци стижу

Задатку се прикључио и Џон Кромвел да би на лицу места окупио „чопоре", које је требало усмерити и надгледати. Пре но што је подморница напустила луку, адмирал Локвуд и Кромвел договорили су се да нико од посаде не сме ништа да зна о „Ултри" – за случај да неко падне шака непријатељу.

Рано ујутру 5. новембра 1943. године подморница је исловила из базе и упутила се на југозапад. Неколико дана касније стигла је до додељене јој зоне тристотинак километара источно од јапанске базе на поморском путу Трук–Тарава.

Током ноћи 16. новембра, док је подморица патролирала подручјем, неко је поручнику Конавеју донео поруку контраадмирала Локвуда с ознаком „Ултра". Писало је да јапански теретњак у

Кромвел је шеснаест година служио на подморницама, пре него што се укрцао на „Скалпин"

КАПЕТАНА

Подморница „Скалпин" на једној од патрола 1942. године

Кромвел са женом Маргарет, децом Цеком и Аном. Године 1946. Цек је примио Медаљу части, а потом се придружио морнарици.

„Новајлија" Фред Конавеј наредио је да се изрони и прихвати борба

пратњи два разарача и лаке крстарице управо улази у њихов сектор. Конавеј је добио курс конвоја, као и наређење да га пресретну – ако је могуће.

Показао је поруку Кромвелу. Официри су се сложили да је то неуобичајено. Теретњак који прате три ратна брода сигурно носи нешто важно. Конавеј је одредио најбоље место за заседу.

Нешто пре поноћи 18. новембра оператер радара позвао је официра и на екрану му показао четири зелена светла која се крећу брзином од 14 чворова. То је био конвој поменут у поруци. Конавеј је наредио заобилажење, маневар током кога подморница јури по површини што брже може, потом скрене, зарони и притаји се да сачека мету. Ујутру су заронили. Конавеј је наредио да се спреме торпедне цеви и избаци перископ – видео је конвој на хоризонту, и то само неколико стотина метара далеко.

Одједном, бродови су се упутили право на њега све брже. Да ли је то обичан, редовни маневар или су га спазили? Наредио је зарањање. Застали су на шездесет метара дубине. Сонар је показивао да је јапански брод управо прешао изнад њих и наставио својим путем, као да их није опазио.

Пошто је зарон трајао већ читав сат, Конавеј је губио стрпљење. Изронили су, а официри су се попели на мост да двогледима осмотре површину. Један је одмах угледао врх јарбола јапанског разарача „Јамагумо". У питању је био „спавач", намерно заостао иза конвоја, с једним задатком – да стоји и чека. Официри су се сјурили у подморницу и обавестили капетана, који је наредио брзи зарон. Било је пола осам ујутру.

А онда напад!

Тек што су заронили, а разарач је убрзао. Нашавши се над подморницом, испустио је 18 дубинских бомби. Подморница се затресла и вода је продрла у машинско одељење. Сат касније уследио је истоветан напад. Унутар „Скалпина" делови су отпадали од потреса.

Капетан „Јамагума", поручник Широ, био је добар тактичар. Кад је коначно напипао америчку подморницу, није имао намеру да је испусти из шака. Одлучио је да стрпљиво вреба, да они доле помисле да су безбедни, а онда им изручи на главе још дубинских бомби. У пола десет одлучио се за трећи напад, после кога подморница готово да није била употребљива. Вода је, продирући у унутрашњост, потпуно пореметила равнотежу.

Конавеј је наредио мировање у нади да су Јапанци отишли. Онда су покушали да изроне на дубину перископа, али израњање више није могло правилно да се изведе. Подморница је излетела носом на површину, што није промакло осматрачима с „Јамагума". Разарач се залетео ка подморници, а посада је чула како завртњи на стружу по оплати. Уследило је још 18 дубински бомби.

Оштећена подморница је тонула. На око двеста метара Конавеј је наредио да се пусти ваздух у танкове. С Кромвелом је разматрао да се притаје и сачекају мрак – још шест сати – пре него што покушају бекство. Поручник Широ пак имао је другу замисао – око пола један кренуо је у завршни напад.

Температура се у „Скалпину" попела на готово 40 степени. Људи нису могли да дишу, а о поправкама нису могли ни да сањају. Конавеј је желео да изроне и боре се против разарача, али се Кромвел успротивио. Веровао је да су зарон и чекање најбоље решење. Посвађали су се: запретио је Конавеју војним судом чим се врате у луку.

Завршни ударац

Сат времена касније подморница је изронила. Широ и његова посада били су толико затечени да нису одмах отворили ватру. Американци су били нестрпљиви да изјуре на палубу и запуцају из топова. Грозничаво су их припремали за паљбу. Прва граната је промашила, као и следећих седам. Нову салву испалили су Јапанци – и промашили. У другом покушају су били успешнији. Погодили су командни торањ, те на месту убили Конавеја и још тројицу официра.

У том тренутку командант подморнице постао је потпоручник Џорџ Браун, чије је прво и једино наређење било једноставно:

– Напустите брод и нека вам се Бог смилује!

Он и још један машиниста почели су да отварају вентиле за потапање. Тада му је тихо пришао Кромвел и саопштио да остаје на подморници како би заштитио „Ултру". Плашио се да ће Јапанци, ако га заробе, мучењем извући тајне информације. Није хтео да дозволи да непријатељ на њега испали иједан метак. Кад га је Браун последњи пут видео, Кромвел је седео на муницијској кутији и гледао слику своје породице.

Јапанци су на „Јамагумо" извукли 42 морнара с подморнице. Одмах потом, брод је запловио за Трук, где су их стрпали у стари затвор. Почела су сурова испитивања. Официри су најгоре прошли. После десет дана батина и испитивања, поделили су их у две групе и на два разарача послали за Јокохаму. Један је напала америчка подморница која је вребала на правом месту, захваљујући подацима из „Ултре". Разарач је потопљен, али су, не знајући, у смрт послали и 21 Американца. Тако је преживеле са „Скалпина" заправо докрајчио торпедо са сестринске подморнице.

Они који су стигли до Јокохаме упућени су у логор за важне заробљенике, где су наставили да их испитују. Завршили су у неком руднику, одакле су их коначно ослободиле америчке трупе 4. септембра 1945. године. Тек онда се пронела прича о официру који је радије изабрао да потоне него да буде заробљен и мучен.

Да су Јапанци сазнали за „Ултру", променили би шифре, што би могло да значи преокрет у ратним збивањима. Кромвел је, жртвујући свој, спасао хиљаде живота. За тај подвиг 1946. године одликован је Медаљом части, највишим америчким ратним одликовањем ■

Н. Баћковић

ШТА ЈЕ ЗАНИМАЊЕ БУДУЋНОСТИ?

„Обожавам рад! Могу сатима да гледам како други раде", рекао је Марк Твен. Његову шаљиву опаску некад користимо да оправдамо тренутке беспослице. Ипак, без обзира на животну доб, само добро осмишљен однос између рада и одмора доноси задовољство. Наука тврди да рад чини живот смисленим и уређеним и смањује могућност да се развију непожељни облици понашања.

Зато млади улажу напор да изаберу подстицајно и стабилно занимање. Ипак, изгледа да никад није било теже наћи посао који истовремено доноси зараду и осећај испуњености, који има углед у друштву, а не носи ризике, који није превише напоран, а пружа могућност за напредовање.

Нагли развој технологије наметнуо је потребу за занимањима која пре 20 година нису ни постојала. Исто тако, многа занимања која ће бити потребна у наредних двадесет – још не постоје. С временом се мењају људске потребе и занимања која те потребе задовољавају. Подаци Светског трговинског форума говоре да за 25 година неће постојати чак 40 одсто занимања која радници данас обављају. Осим тога, на избор посла утиче и помодност – младе понекад поведе утицај вршњака или медија.

Дакле, шта су занимања будућности?

Кад то кажемо, најчешће помислимо на стручњаке за информационе технологије. Многи људи цео радни дан проведу за компјутером, а онда су, по завршетку посла, поново „на компјутеру". На радном месту се суочавају с новинама, неизвесношћу, непредвидљивошћу и растућом сложеношћу послова које обављају, што изазива непожељна стања и расположења. Све је више оних који траже помоћ због усамљености, одсуства партнера, губитка животне радости. Смањене могућности за дружење у последње време нарочито су погодиле осетљиве особе.

Зато су стручњаци у занимања будућности сврстали такозване „помажуће професије", које пружају помоћ у савладавању животних тешкоћа. То су послови здравствених и социјалних радника, логопеда... Ова занимања се заснивају на саосећајности, способности да разумемо шта друга особа доживљава и предузмемо мере да ублажимо њену патњу.

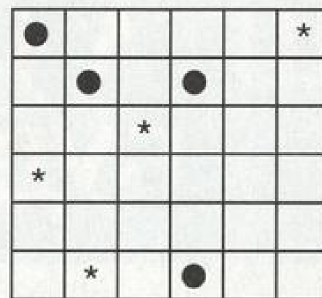
Статистика у наредним годинама очекују раст између 36 и 50 процената у броју радника који се баве личном и здравственом негом, терапијом, дијагностиком, психологијом и социјалним радом.

Стога, помажуће професије остају неопходан услов да, и као појединци и као друштво, превазиђемо потешкоће и унапредимо живот ■

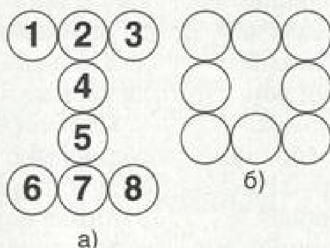
Логичке загонетке

Уређује
Радивоје Грбовић

1 СЛОЖИТЕ ФИГУРУ!

Од осам подударних жетона сложена је фигура (а). Фигуру (а) претворите у фигуру (б) померањем жетона у складу са следећим правилима:
– није допуштено померање доња три жетона;
– укупно се могу померити само четири жетона;
– потез је исправан само ако се жетон помери тако да у новом положају додирује два жетона ■

2 ПО ЖЕЉИ

Моша и Тоша играју следећу игру. На столу су две гомиле ораха: у првој је седам, а у другој пет ораха. Они наизменично играју тако што сваки од њих, кад дође на ред, узме колико жели ораха, било с прве, било с друге гомилице, или пак колико узме с прве, исто толико да узме и с друге. Игру губи играч који није у стању да изведе потез кад је на реду. Како треба да игра Моша, ако он почиње игру, па да увек победи Тошу? ■

3 КУГЛИЦЕ И ЗВЕЗДИЦЕ

У квадратној мрежи 6х6 налазе се четири куглице и четири звездице. Поделите квадрат на четири једнака дела тако да су у сваком делу по једна куглица и једна звездица ■

4 ШКОЛСКО ТАКМИЧЕЊЕ

На школском такмичењу у трчању прва три места заузели су Триша, Миша и Глиша. Пре почетка такмичења они су прогнозирали коначан распоред на следећи начин: Триша: Триша, Миша, Глиша; Миша: Миша, Триша, Глиша; Глиша: Глиша, Триша, Миша. Кад се трка завршила, испоставило се да је само један од њих погодио тачно место само једног такмичара, а све остале прогнозе биле су погрешне. Какав је био редослед такмичара на крају трке? ■

5 ПРЕСИПАЊЕ

У два суда има укупно 60 литара воде. Ако се из првог суда preспе пет литара у други, онда ће у првом суду бити три пута више воде него у другом. Колико је воде у сваком суду пре пресипања? ■

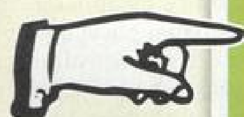
Решења на страни 65

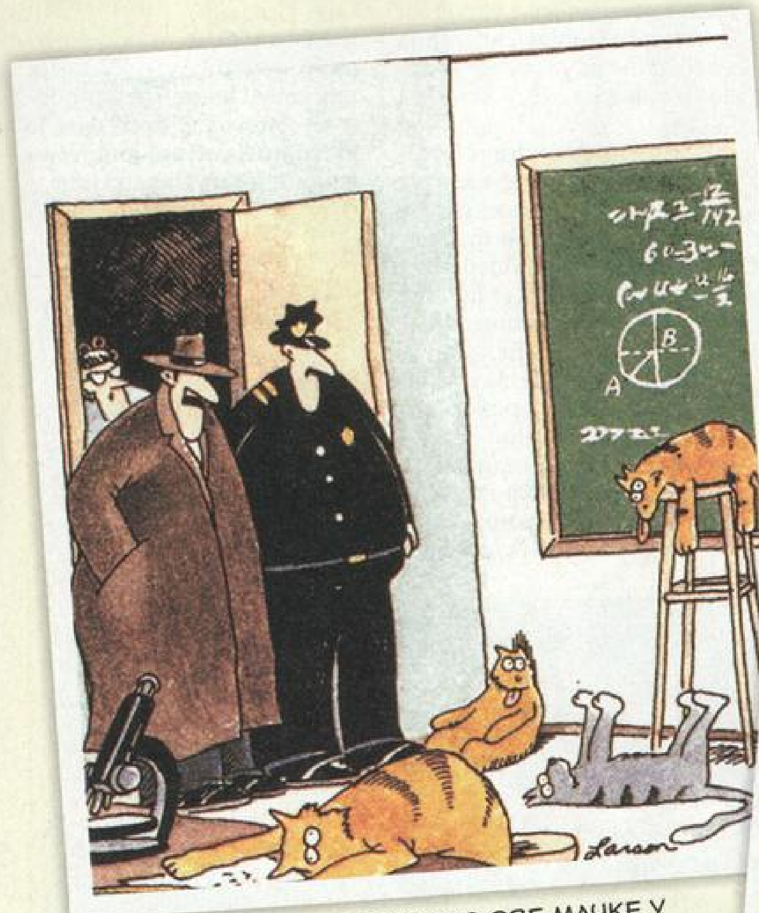
ПОСЛЕ ТОГА СЕ О БРАЋИ АНДЕРСОН ВИШЕ НИШТА НИЈЕ ЧУЛО

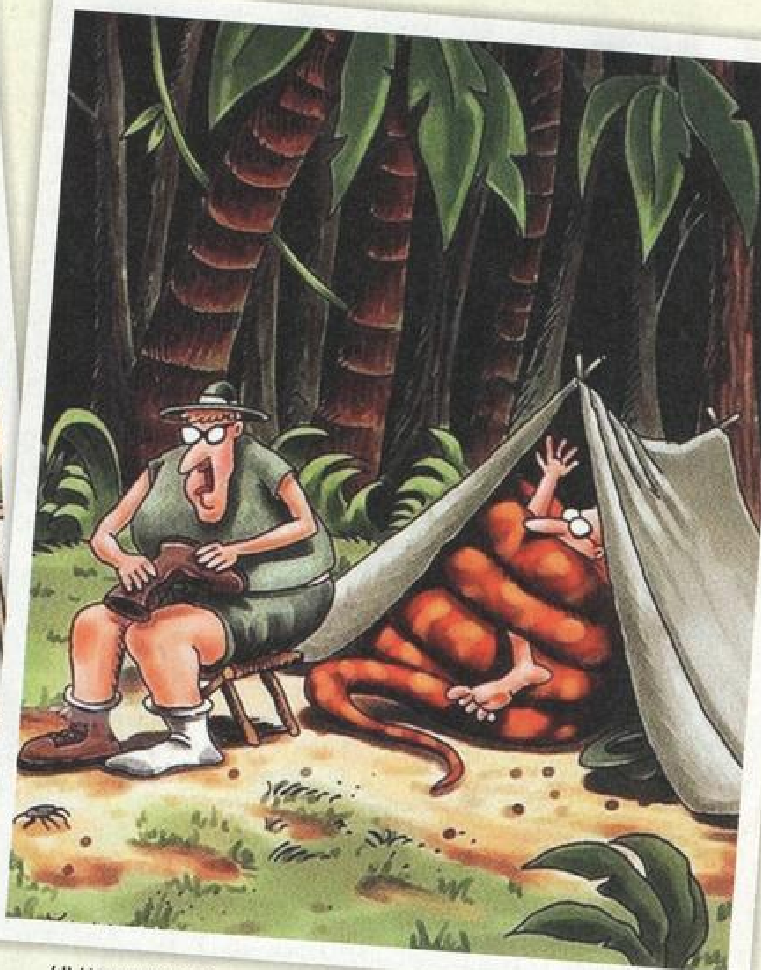

МОЈ ПРОЈЕКАТ ЈЕ СПРЕМАН ЗА ПРОЦЕНУ, ГОСПОДИНЕ НОСАТИ... ХЕЈ, ТЕБИ ГОВОРИМ, ЛИГЊОГЛАВИ!

УВРНУТИ СВЕТ ГЕРИЈА ЛАРСОНА

ФРЕДЕ, КО ЈЕ ПУСТИО ОВЕ МАЧКЕ У ЛАБОРАТОРИЈУ ДА ИХ РАДОЗНАЛОСТ УБИЈЕ?

ЧУЈЕШ ЛИ ТИ МЕНЕ, ЏОНИ? ПАУК МИ ЈЕ УШАО У ЦИПЕЛУ!

Петковдан
10. септембар

БОСОНОГИ ГАРДИСТА

На данашњи дан 1960. године Абебе Бикила освојио је златну медаљу у маратону

Босоноги Абебе Бикила испред противника Абделселема Радија из Марока, пред крај маратона

Прича о босоногом маратонцу из Етиопије школски је пример онога чему уче сву децу – да се радом и упорношћу стиже до звезда. За почетак, Бикила је рођен на дан маратонске трке на Олимпијским играма у Лос Анђелесу, 7. августа 1932. године. Друга случајност била је повреда једног од најбољих дугопругаша Етиопије, те се за Бикилу нашло слободно место у авиону за Рим. А некако је било и космичке правде да се рекорд постигне баш у земљи која је тада када сте се родили покушала да постане колонијална сила у Подсахарској Африци.

Први Етиопљанин који је освојио злато на Олимпијским играма био је сељачић из унутрашњости. У престоници је 1952. године примљен у Пешадијски пук Царске гарде и тада је почео да трчи по 20 километара дневно. Швеђанин Они Нисканен, тренер у Гарди, почео је да га увежбава за маратон. На Првенству оружаних снага Етиопије, и свом првом маратону, стигао је други. Јула 1960. године победио је на маратону у Адис Абеби, прешавши стазу за 2 сата, 21 минут и 23 секунде, што је било брже од олимпијског рекорда „чешке локомотиве” Емила Затопека.

Хајле Селасије награђује Абебеа Етиопском звездом после победе на маратону

Нисканен га је пријавио за Олимпијске игре у Риму. Тамо је купио нове патике, али су му направиле такве пликове да их је изуо и потрчао бос. Трка је почела касно поподне, на Капитолском брежуљку. Између петог и двадесетог километра вођство у трци се мењало, али је од 25. километра трку преузео Бикила и у последњих 500 метара кренуо у спринт. У јесењој полутами Апијски пут из времена Римске републике бакљама су осветљавали италијански војници. Бикила је на циљ стигао за 2 сата, 15 минута и 41 секунду.

Вративши се у Етиопију добио је орден од Хајла Селасија, унапређење у гарди и фолксваген „бубу”, коју није умео да вози, па су му доделили и возача.

Припремајући се четири године касније за Олимпијске игре у Токију, месец дана пре одласка морао је на операцију слепог црева. Чим је поново стао на ноге, кришом је почео да трчкара ноћу, у кругу болнице. Трку је завршио новим светским рекордом од два сата и 12 минута, сам на олимпијском стадиону, на одушевљење 75.000 гледалаца. Другопласираном Британцу Бејзилу Хитлију уши су још четири минута парале овације Етиопљанину док се он тек приближавао циљу.

Годину дана касније, 1969, током демонстрација у Адис Абеби слетео је аутом у јарак, наглавачке. Нашли су га сутрадан ујутру, а у болници је схватио да је непокретан. За његов опоравак учињено је све што је тадашња медицина знала и после осам месеци лечења могао је да покрене горњи део тела. Наставио је да се такмичи већ следеће године у спортовима будућих параолимпијаца – стреличарству и стоном тенису. На отварању Олимпијских игара 1972. године у Минхену, као гост, дочекан је стајаћим овацијама. Умро је 1973. године од излива крви у мозак, као последице саобраћајне несреће. Највећег спортисту Етиопије испратило је на вечни починак, уз државне и војне почасти, око 65.000 људи, укључујући цара Хајла Селасија.

Марта 2010. године Римски маратон обележио је педесету годишњицу победе босоногог тркача, кога је достојно заменио још један његов земљак, Сирац Цина ■

Н. Мрђеновић

Двоструки олимпијски шампион у припремама за Параолимпијске игре у Ејлзберију

И ЈОШ ПОНЕШТО...

1526. Сулејман Величанствени победио угарску војску на Мохачком пољу

1967. становници Гибралтара на референдуму одлучили да остану у саставу Велике Британије

1976. умро Далтон Трамбо, амерички сценариста који је одбио да оцрни колеге као комунисте

1981. „Герника” Пабла Пикаса враћена из САД у Шпанију

2002. Швајцарска постала чланица Уједињених нација

2008. у Женеви је почео да ради Велики хадронски сударач честица ■

СТАРИ НИК И ЦРНОБРАДИ

ЖУТИ КИТ

Цртеж и прича –
Марсел Ремакл
Превод –
Кристина Стаменковић

I део

ХАЈДЕ ДА ИМ ПРИРЕДИМО ОДБОР ЗА ДОЧЕК!
НЕЋЕ МОЋИ ДАЉЕ! ПЕЧЕНИ СУ!

КАСНИЈЕ, КОЈИ КИЛОМЕТАР ОД СЕЛА...
ЧИМ МИ ЈЕ ОНО ЧУДОВИШТЕ УНИШТИЛО БРОД, СРОЗАЛА МИ СЕ ВОЉА ЗА ЖИВОТОМ! АЛИ ДОЋИ ЋЕ РЕД НА МЕНЕ, УНИШТИЋУ ГА ЈА! РАСКОМАДАЋУ ГА ТАКО СИЛНО ДА...
НЕ ЛУПЕТАЈ ВИШЕ И ПРИПРЕМИ СЕ ЗА СУОЧАВАЊЕ С ОПАСНОШЋУ! САД СМО НА НЕПРИЈАТЕЉСКОМ ТЛУ.

ГЛУПОСТИ! МОЈ ЈЕДИНИ НЕПРИЈАТЕЉ ЈЕ ОНАЈ ЖУТИ КИТ КОЈИ МИ ЈЕ ОД БРОДА НАПРАВИО БЕДНИ СПЛАВ!
ТО ЈЕ БИЛА НЕСРЕЋА. ЖУЋКО НИЈЕ КРИВ ШТО ЈЕ ОГРОМАН! ЗАР МОЖЕШ ДА ГА МРЗИШ?!

ДОСТА, ЋАЛЕ! НЕЋУ СЕ СМИРИТИ ДОК ТА ЗВЕР НЕ ПОТОНЕ НА ДНО!

АЛИ ЋЕШ МОРАТИ ДА УЋУТИШ, РАЗБОЈНИЧЕ! НЕМОЈ ДА ТИ ПОНАВЉАМ!
У ИМЕ КРАЉА, УХАПШЕНИ СТЕ!
СТАРИ НИК!!!
СЕБАСТИЈАН РИБОЛОВАЦ!
БАЦИ ОРУЖЈЕ, ЦРНОБРАДИ!

АЛИ НИСАМ НИШТА СКРИВИО! НАПРОТИВ! ЈА САМ ОВДЕ НЕВИНА ЖРТВА!
ИСТИНА, НЕДУЖНИ СМО!

НЕВИНА ЖРТВА ЧИЈА ЈЕ СЛИКА НА СВИМ ПОТЕРНИЦАМА У КРАЉЕВСТВУ... ХАХА!

ОВОГ ПУТА ЈЕ У ПИТАЊУ ГРЕШКА! ТРЕБА ДА ВИДИТЕ У КАКВОМ МИ ЈЕ СТАЊУ БРОД...
ДОЗВОЛИО СИ ДА ТЕ ИЗНЕНАДИ НЕВРЕМЕ...
САМО СИ КАСНО СПУСТИО ЈЕДРА, ТО ЈЕ СВЕ!

НИПОШТО!!! ТО СУ БАЈКЕ ЗА МАЛУ ДЕЦУ! ЧУДОВИШНИ ЖУТИ КИТ МИ ЈЕ ЈЕДНИМ ЗАМАХОМ РЕПА СЛОМИО ТРИ ЈАРБОЛА!
ЖУЋКО, НЕГО ШТА!
ВРЛО, ВРЛО ЗАБАВНО...

НЕГО... СЕБАСТИЈАНЕ, ЈЕСИ ЛИ У СВОМ ДУГОМ РИБОЛОВАЧКОМ РАДНОМ ВЕКУ СРЕО МНОГО КИТОВА СПОСОБНИХ ЗА ТАКВО РАЗАРАЊЕ?
ПА... НЕ. ЈЕДВА ТРИДЕСЕТАК... ХАХАХА!

АЛИ НИСАМ ЗНАО ДА ПОСТОЈЕ И ЖУТИ! ХАХАХА!
ДОСТА СМЕХА! ПОЛАЗИТЕ!

БАШ СУ ДОБРО МЕСТО ИЗАБРАЛИ ДА СЕ ИСКРЦАЈУ... САМО ДЕСЕТ МИНУТА ХОДА ДО ТАМНИЦЕ.
ИЗАБРАЛИ СУ ОНИ ДОБРУ ПРИЧУ О КИТУ!
ЖУЋКО! ХАХА! КАКВА ИЗМИШЉОТИНА!

КИТ КОЈИ ИМА ЖУТИЦУ! ХА ХА ХА ХА!!!

ДА ВИШЕ НИСИ ЗУЦНУО О ЖУТОМ КИТУ!
КИТ ЈЕ...

ДА ВИШЕ НИСИ ЗУЦНУО!!!

ПРИЧАЋУ КОЛИКО МИ ЈЕ ВОЉА И НАЋИ ЋУ ТОГ КИТА И ОДРАЋУ МУ КОЖУ!
ЈОШ ЈЕДНУ РЕЧ И СТРАДАЋЕ ТВОЈА КОЖА!
3A

АКО ЈЕ УЛАЗАК ВОЈНЕ ЈЕДИНИЦЕ У ТАМНИЦУ ПРОШАО ЗАПАЖЕНО...
У ЗАТВОРУ САМ ТЕК 10 СЕКУНДИ, А ВЕК МИ ЈЕ МУКА.
ЦРНОБРАДИ! ТО ЈЕ ЦРНОБРАДИ!
... И ЊЕГОВ ЋАЛЕ!
СТАРИ НИК ИХ ЈЕ ДОБРО ПРИКЛЕШТИО!
ОБЕСИЛИ СУ НОСЕВЕ!

... НИЈЕ БИЛО ТАКО И У УПРАВНИКОВОМ КАБИНЕТУ.
ДОЧЕПАЛИ СМО СЕ ЦРНОБРАДОГ И ЊЕГОВОГ ОЦА, УПРАВНИЧЕ.
МММ... А?

ПОШТО СУ ОСТАВИЛИ СВОЈ БРОД У ЖАЛОСНОМ СТАЊУ, НАИВНО СУ ДОВЕСЛАЛИ ДО НАШЕ ОБАЛЕ. ШЧЕПАЛИ СМО ИХ БЕЗ ПОТЕШКОЋА!
МММ... А?
ХВАЛИСАВАЦ!

ИЗМИСЛИЛИ СУ ДА ИМ ЈЕ НЕКО ЧУДОВИШТЕ УНИШТИЛО БРОД. ВЕЛИКИ ЖУТИ КИТ!
ХА ХА ХА!

МММ... А?
3B

ОДВЕДИТЕ ИХ...

ЖЕЛИМ КОЖУ ЖУТОГ КИТА... И ОВЕ МАЛЕ БАРАБЕ! ГРРР!
ПРИЧА О ВЕЛИКОМ КИТУ НИЈЕ ОСТАВИЛА УТИСАК НА УПРАВНИКА.
НИЈЕ НИ ТРЕПНУО!

!!!

РЕКАО ЈЕ „КИТ"! ЖУ... ЖУ... ЖУТИ КИТ! ДА! ТО ЈЕ РЕКАО!!!
БАМ!

САМО СМИРЕНО... МОРАМ ДА СЕ ПРИБЕРЕМ... ПОЛАКО...
4A

ЦРНОБРАДИ ЈЕ ПОНОВО ИЗА БРАВЕ. ИЗ ОВИХ СТОПА ИДЕМ ДА САСТАВИМ ИЗВЕШТАЈ ЗА ЊЕГОВО ВИСОЧАНСТВО.
НАДАЈМО СЕ ДА ЋЕ СЕ ОН ВИШЕ ОБРАДОВАТИ ОД ПОСПАНОГ УПРАВНИКА!

ЦРНОБРАДИ! ЖЕЛИМ ЦРНОБРАДОГ!
СТРАЖА!

ЕЈ! БРЗО МЕ ОДНЕСИ ДО ЗАТВОРЕНИКА! 'АЈДЕ!

!
НИСИ МЕ РАЗУМЕО! РЕКАО САМ БРЗО!
СПАВАШ ЛИ?!
?
ТАГАДАП ТАГАДАП ТАГАДАП

СМЕСТА ОТВОРИТЕ ВРАТА!!!
ТО ЈЕ УПРАВНИКОВ ГЛАС, КАЛЕ!
ОТКУД ЗНАШ КАД НИЈЕ ИЗУСТИО НИ РЕЧ ДОК СМО БИЛИ ГОРЕ?

ЦРНОБРАДИ! ИМАМ ВАС!
ПА ВЕК СМО У ЗАТВОРУ...

НАЈДРАЖИ ПРИЈАТЕЉУ! СВЕ МИ ИСПРИЧАЈТЕ!
А... ОВАЈ... О ЧЕМУ?

„НАЈДРАЖИ ПРИЈАТЕЉУ"?! УУУХ... НЕ ВЕРУЈЕМ НИ РЕЧ ТОМ ПРЕПРЕДЕНОМ ГАДУ!

ЖЕЛИМ СВЕ ДА ЧУЈЕМ О ВАШЕМ СУСРЕТУ СА ЗАСТРАШУЈУЋИМ ЖУТИМ КИТОМ! ГДЕ, КАД, КАКО?!
ЗАШТО? ДА БИ МИ СЕ ПОДСМЕВАО...?
5А

НИСМО ВИДЕЛИ НИКАКВОГ КИТА! СТАРИ НИК ЈЕ ПРАВИ ШАЉИВЏИЈА, ОН ЈЕ ИЗМИСЛИО ТУ СМЕШНУ ПРИЧУ!

ТО! ДОБАР ПОТЕЗ, МАЛИ!

ЗАБРАЊУЈЕМ ВАМ ДА ПРИЧУ О ЖУТОМ КИТУ НАЗИВАТЕ СМЕШНОМ!!! ЈАААСНО?!
!
КАЈАЋЕШ СЕ, СТАРЧЕ!

ТРЕБА ДА СЕ ЗАБАВИМО... НЕ ДОЗВОЛИ МУ ДА ТЕ ИЗНЕРВИРА, МАЛИ!

НИЈЕ СМЕШНА, АЛИ ЈЕ КОМИЧНА! ХАХА! ПРИЗНАЈТЕ! ХАХАХА!
СЈАЈНО!

СТРАЖА! АХ, ТО СТЕ ВИ, НАРЕДНИЧЕ... ОДВЕДИТЕ ОВА ДВА НЕВАЉАЛЦА У ЋЕЛИЈУ И ДАЈТЕ ИМ ДА РАДЕ...
... НАЈОДВРАТНИЈЕ МОГУЋЕ ПОСЛОВЕ!
5В

МАЛО КАСНИЈЕ...
ПРЕНЕСИТЕ ОВУ ГОМИЛУ ШЉУНКА НА ОНУ ДРУГУ ГОМИЛУ ШЉУНКА. ПРОСТО КО ПАСУЉ!
ШЉУНКА?! ОВО ЈЕ ВАМА ШЉУНАК?
ДОСТА ПРИЧЕ, ОДМОРИТЕ ЈЕЗИК И УПОСЛИТЕ МИШИЋЕ! НА ПОСАО!

НЕ ВИДИМ РАЗЛОГ ЗА ПОМЕРАЊЕ ОВИХ СТЕНЧУГА! ДОБРО ИМ ЈЕ ТУ ГДЕ СУ!
БУДИ МАЛО ГЛУПЉИ, МАЛИ.

НИКАД! ЛОГИКА ЈЕ МОЈА ЈАЧА СТРАНА!
ВИДИ СЕ... ПАМЕТНА ГЛАВА, А?!

УПРАВО ТАКО! МОЈА СНАГА ЈЕ У ГЛАВИ, НЕ У РУКАМА! ВИДИШ?!
ЗНАЧИ, ХОЋЕШ ЛАКШИ И МАЊИ ШЉУНАК, ЈЕЛ'?
НАРАВНО!

И ДОБИЋЕШ ГА. МАЧЈИ КАШАЉ!
НИСАМ ОЧЕКИВАО ДА ЋЕМО СЕ РАЗУМЕТИ ОВАКО БРЗО...
6А

ЈОШ МАЛО КАСНИЈЕ...
КУКУ!
ТИ И ТВОЈА ЈЕЗИЧИНА!

ДА СИ ИСПРИЧАО УПРАВНИКУ СВЕ О ЖУТОМ КИТУ КАД ТЕ ЈЕ ПИТАО, САД НЕ БИСМО БИЛИ ОВДЕ, БУДАЛО!
А?
!!!

УЦЕНИО БИ НАШЕ ГЛАВЕ НА НЕКО ВРЕМЕ И ПОСЛЕ БИ ОДУСТАО!
ТО БИ БИЛО ПОДНОШЉИВИЈЕ ОД ОВЕ НОЋНЕ МОРЕ! ЗАР НИСАМ У ПРАВУ?!

ЗАДРЖИТЕ МЕ, НАРЕДНИЧЕ, ДА НЕ НАПРАВИМ НЕКУ ГЛУПОСТ!
СМИРИТЕ СЕ И ОДГОВОРИТЕ!

МАТОРИ ИЗГЛАДНЕЛИ ИЗЛАПЕЛИ ЛУДАЧЕ! ТИ СИ МИ ЗАБРАНИО ДА ПРИЧАМ О КИТУ!
АХААА!
6В

ТРЕБАЛО ЈЕ ОДМАХ ДА УЛОЖИМО ЖАЛБУ НА ОВО ХАПШЕЊЕ!

НЕ НАПРЕЖИТЕ СЕ, СТАРИ МОЈ. ВИДИТЕ И САМИ ДА ВАША НЕЋЕ БИТИ ПОСЛЕДЊА. ДОЂИТЕ ПОСЛЕ ДА КАЖЕТЕ УПРАВНИКУ ШТА ИМАТЕ!
ГРРР

АКО СТЕ СТВАРНО СРЕЛИ ЖУТОГ КИТА, НЕЋЕТЕ ОСТАТИ ОВДЕ ДА ТРУЛИТЕ, ТО ВАМ ОБЕЋАВАМ!
А? ЈЕ ЛИ...

ДА ВАМ ОБЈАСНИМ: ПРЕ ДВЕ ГОДИНЕ НАШ УПРАВНИК, МАРИНАЦ ПО СТРУЦИ, КОМАНДОВАО ЈЕ ДИВНОМ ФРЕГАТОМ НАШЕГ ВИСОЧАНСТВА. ЗВАЛА СЕ „ПОНОСНА". НАЖАЛОСТ, ТОКОМ КРСТАРЕЊА ЗВЕЗДАНИМ ОСТРВИМА НАИШАО ЈЕ НА ОГРОМНОГ КИТА КОЈИ ЈЕ УПРОПАСТИО ПРЕЛЕПИ БРОД...

АДМИРАЛИ МУ НИСУ ВЕРОВАЛИ НИ РЕЧ КАД ИМ СЕ ПОЖАЛИО... ОД ТАДА СЕ КАПЕТАН ЛАФРИТ – ТО МУ ЈЕ ИМЕ – НАДА ДА ЋЕ ПОВРАТИТИ ЊИХОВО ПОВЕРЕЊЕ И СВОЈ УГЛЕД У АДМИРАЛИТЕТУ.

ЗНАЧИ, ЗАТО МЕ ЈЕ ПРИТИСНУО ДА ПРИЧАМ!
ВИ СТЕ МУ ЈЕДИНА НАДА, СЛАМКА СПАСА...
7А

ДАЋУ МУ ЈА СЛАМКУ, СВАКАКО! СВЕДОЧИЋУ ПРЕД СВИМ АДМИРАЛИМА У ЛАФРИТОВУ КОРИСТ!
УЗАЛУД! ТА ГОСПОДА НЕЋЕ ХТЕТИ НИ ДА САСЛУША ПРЉАВОГ ПИРАТА КАО ШТО СТЕ ВИ!

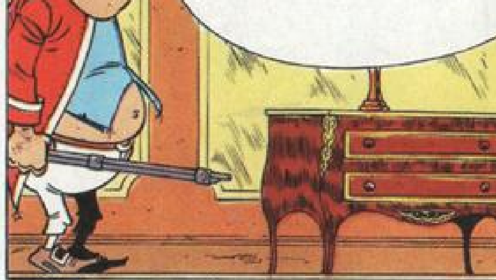

КАД ЈЕ ЦРНОБРАДИ ИСПРИЧАО СВЕ...
ПАДНИ МИ НА ГРУДИ, ЦРНОБРАДИ!
ВЕР... ВЕРУЈЕТЕ МИ? НЕЋЕТЕ ЗАЖАЛИТИ...

СИНЕ МОЈ!
ТАТА!
ПИХ! СМРДИ НЕПОДНОШ-ЉИВО!

... И КАЖЕТЕ ДА СТЕ ВИДЕЛИ ЧУДОВИШТЕ КОД ЗВЕЗДАНИХ ОСТРВА?
КАО ШТО ВИДИМ ВАС! ПРИШАО ЈЕ С ДЕСНОГ БОКА!

ДУГ ЈЕ НАЈМАЊЕ 30 МЕТАРА! ЈЕДНИМ УДАРОМ РЕПА ПРЕПОЛОВИО МИ ЈЕ ЈАРБОЛЕ!
!
7Б

ДОСТА!!! ТА ЖИВОПИСНА ПРИЧА ПОДСЕЋА МЕ НА МОЈУ СОПСТВЕНУ НЕСРЕЋУ!

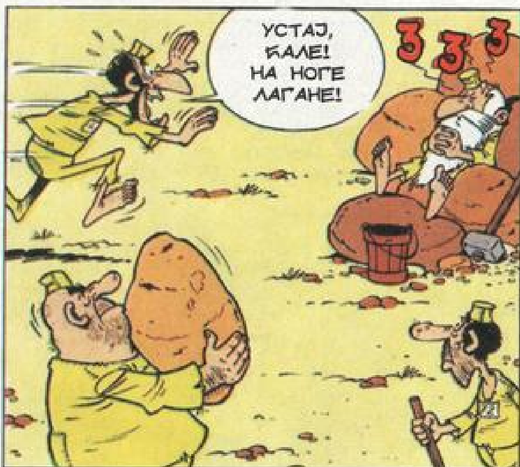

НЕКА НАС ОВА НЕВОЉА УЈЕДИНИ, ЦРНОБРАДИ! РАМЕ УЗ РАМЕ, МАЧ УЗ... УЗ КИТА!!!

РЕКОРД – ОБОРЕН! ХЕХЕХЕ! НЕЋУ ЈОШ ДУГО БИТИ У ОВОЈ РУПЧАГИ...

НАРЕДНИЧЕ! ВИ ИХ ДОБРО ПОЗНАЈЕТЕ... ОДАБЕРИТЕ МЕЂУ ЗАТВОРЕНИЦИМА НЕКОЛИКО ДРСКИХ МОМАКА ДА НАМ СЕ ПРИДРУЖЕ!
... А ОВАЈ ПАТУЉАК ЋЕ МИ ПОМОЋИ ДА УНИШТИМ ПРОКЛЕТОГ КИТА!

НЕКА ПОМОГНУ ЦРНОБРАДОМ ДА „УГРАБИ" НЕКИ ДОБАР БРОДИЋ, ЛАГАН, БРЗ, СТАБИЛАН... ЈЕЛ' ВАМ ТО ОДГОВАРА, ПРИЈАТЕЉУ?
НЕГО ШТА! ТО ЈЕ МОЈА СПЕЦИЈАЛНОСТ!

ПОНЕЋЕМО СВЕ ШТО ТРЕБА: ОПРЕМУ ЗА ЛОВ НА КИТОВЕ, ХАРПУНЕ, МАМЦЕ, УЖАД...
ДОЗВОЛИТЕ САМО ДА ОБАВЕСТИМ ЋАЛЕТА.
8А

УСТАЈ, ЋАЛЕ! НА НОГЕ ЛАГАНЕ!
З З З

КАЖИ „ДРАГИЧКА"! ИДЕМО У ЛОВ НА КИТА С УПРАВНИКОМ!
ПРЕКИДАШ МИ САН ЗБОГ ТИХ БУДАЛАШТИНА?!

ИДЕМО ПО ОДЕЋУ! ОБЈАСНИЋУ ТИ УСПУТ!

НЕ СТИДИТЕ СЕ, МОМЦИ! УЗМИТЕ ШТА ВАМ НАЈБОЉЕ СТОЈИ!
ОООДЛИЧНИ СУ! СТОЈЕ НАМ КАО САЛИВЕНИ!
НЕ БИ МЕ ЗАЧУДИЛО ДА КИТ УМРЕ ОД СТРАХА!
ИДЕМО ДА ПОЛОМИМО СВЕ У МОЈОЈ СОБИ – ИЗВЕШЋЕМО ПРОБНИ НАПАД И ХВАТАЊЕ ТАЛАЦА!

КАСНИЈЕ...
!
ПРАТИТЕ МЕ ДО ТАЈНОГ ИЗЛАЗА!
8Б

КАД СЕ ВРАТИМО СА ЖУТОМ НАКАЗОМ, ИСТИНА ЋЕ ИЗАЋИ НА ВИДЕЛО, А ЈА ЋУ ПОНОВО ИМАТИ ЧАСТ И УГЛЕД!
УВЕК СТЕ ПРАВИ ОПТИМИСТА, КАПЕТАНЕ!
ЈА НИШТА НЕ ВИДИМ...
ОВАЈ ПРОЛАЗ НИКУД НЕ ВОДИ!
ВОДИ ДО ИЗЛАЗА, БУДАЛО!

ПАО ЈЕ МРАК, А ЈЕДНА ТАЈАНСТВЕНА СЕНКА ИДЕ КА УСНУЛОМ ПРИСТАНИШТУ.
НЕМА НИ ЖИВЕ ДУШЕ! МОРНАРИ ИЛИ СПАВАЈУ ИЛИ ПИЈУ У СЕОСКОЈ КРЧМИ...

ПРЕПУШТАЈУ СЕ УЖИВАЊУ...
БАМ!

... ДОК ВЕЛИКИ ЗЛИ ВУК ДОЛАЗИ ПО ПЛЕН!
ПСССТ!
ТРАС!

?
!
ЈЕСТЕ ВИ ЛУДИ? ПРИЗИВАТЕ СМРТ МОЖДА?
9А

?

!
И ДАЉЕ ПРАВИТЕ БУКУ?!

КОЈУ БУКУ? САМО САМ СЛУЧАЈНО ШУТНУО КАНТУ ЗА ЂУБРЕ!
ПСССТ!

НЕ БИХ ДА СМЕТАМ... ЗАР СЕЉАНИ ИМАЈУ ТАКО ЛАК САН?
ПСТ! ВИДИМ ДА НИСТЕ ОДАВДЕ! ЗА МНОМ!

!
ТИХО! ОВО ЈЕ ВЕЛИКО ГОДИШЊЕ ТАКМИЧЕЊЕ У НОЋНОМ ПЕЦАЊУ. ПРОШЛЕ ГОДИНЕ СУ ОБЕСИЛИ СЕОСКОГ ПЕКАРА ЈЕР ЈЕ КИЈНУО БАШ КАД ЈЕ РИБА ПОЧЕЛА ДА ГРИЗЕ!
9Б

ДРЖИТЕ ЈЕЗИК ЗА ЗУБИМА БАР ДОК СЕ НЕ УДАЉИТЕ НЕКОЛИКО КИЛОМЕТАРА.
ПСССССТ!

НЕКОЛИКО КИЛОМЕТАРА ДАЉЕ...
ПРОКЛЕТСТВО!
ОВО ЈЕ НЕЧУВЕНО! ЛОВ НА КИТА ЈЕ УГРОЖЕН ЗБОГ ГЛУПОГ ТАКМИЧЕЊА У ПЕЦАЊУ!

ВРАТИЋУ СЕ ПРАЗНИХ РУКУ КОД КАПЕТАНА ЛАФРИТА! ГРРР! МРЗИМ ПЕЦАРОШЕ ДО БЕСВЕСТИ!

КАСНИЈЕ...
МОЈ УГЛЕД ЈЕ ПОЉУЉАН...

?
ШТА ЈЕ, ДРУЖЕ, ГЛЕДАШ БРОДОВЕ КАКО ПРОЛАЗЕ?

ОНАЈ ТАМО НЕЋЕ БРЗО!
ЕВО ЈОШ ЈЕДНОГ! ОВИ КРВОЛОЦИ СУ СВУДА!
10А

!
ВИШЕ ОД МЕСЕЦ ДАНА ПРОЛАЗИМ ОВУДА СВАКЕ НОЋИ И ВИДИМ СПУШТЕНО СИДРО ТАМО!

ИОНАКО НАМ ВИШЕ НИШТА НЕ ТРЕБА...
Е ПА, ВАРАШ СЕ, ПРАЗНО-ГЛАВЧЕ!

ЈАО! СПУШТАЈ СИДРО, ДИЖИ ЈЕДРА, ПУШТАЈ ВЕСЛА! ТАЧНО ТО ТРАЖИМ!

У ЗОРУ...
ЗАР СЕ НИСТЕ НАСПАВАЛИ?! ИМАТЕ ЧАМАЦ ЗА КИТОЛОВ!
ПУСТИТЕ МЕ ДА СИЂЕМ! СМЕСТА!
10Б

НАСТАВАК У СЛЕДЕЋЕМ БРОЈУ

ВИКЕНД НА СИРИЈУСУ

Некако уочи рођендана принцезе Таре, са Сиријуса су летелицом дошли да поправе Тарин васионски брод који се, због квара, присилно спустио испод самог врха Суве планине. Мало је рећи да су патуљци били изненађени када су се гости са Сиријуса појавили на вечери. А били су слични Земљанима, можда мало виши и сви одреда плавооки и плавокоси. Разумели су и чак говорили српски, јер наш језик говори се на Сиријусу. Они су, заправо, наши ванземљаци! Али, и за њих је змај Драгон био велико изненађење. Јер, на Сиријусу нема змајева!

За трпезаријским столом остало се до касно у ноћ. Тара је хтела да зна шта се све на Сиријусу дешава, да ли је народ задовољан како њени родитељи управљају планетом. Било јој је и те како драго када су јој рекли да је на Сиријусу све у најбољем реду.

Сутрадан су гости са Сиријуса поранили и отишли с Таром до њеног васионског брода, а патуљци су, као и сваког јутра, журили својим послом у рударско окно.

Тарини гости су, иначе, били стручњаци за отклањање кварова на васионским бродовима, па су брзо отклонили и квар на Тарином васионском броду. А онда су њеним бродом полетели да виде са висине не само Суву планину, већ и целу Србију, јер беху чули да је Србија најлепше место за живот на Земљи. И били су одушевљени оним што су видели, јер такве земље ни на Сиријусу нема!

Док су летели, змај Драгон их је пратио, пошто је сваком змају испод части да се вози у било каквој летелици. Обишавши целу Србију, принцеза Тара се са гостима са Сиријуса вратила на Суву планину. А слетели су одмах поред дома принцезе Таре и седам патуљака. Они су се пак раније вратили из рудника и прослава Тариног рођендана могла је да почне. Славило се до касно у ноћ, а онда су гости са Сиријуса рекли принцези Тари да њени родитељи једва чекају да је виде. А и Тара се ужелела родитеља, али је заволела и патуљке, па и змаја Драгона, тако да јој се планета Земља није напуштала.

Него, брзо се нашло решење. Одлучено је да принцеза Тара са патуљцима и змајем Драгоном посети родитеље на Сиријусу, али да се потом врати на Земљу и настави да живи с патуљцима и змајем. Јер, без њих више није могла да живи. И пошли су сви на Сиријус, а принцеза Тара је управљала васионским бродом! Патуљци су били одушевљени овим путовањем, а змај Драгон ни овог пута није хтео да буде обичан путник, већ је летео иза Тариног брода и летелице којом су дошли гости са Сиријуса. Када су се патуљци уморили од узбуђења, легли су на душеке „куаномед", а када се на њима спава, свако се препороди, поготово ако са Земље путујеш чак на Сиријус, тада тај дуги пут и не осетиш.

Ах, како су су се принцези Тари обрадовали њени родитељи! Плакали су од радости. А патуљци су им били бескрајно занимљиви, али их нису дворјанима приказивали да не почне на Сиријусу да се прича свашта; како, ето, принцеза Тара припрема насеобину некаквих чудних избеглица са Земље. А тек је змај Драгон био нешто што становници са Сиријуса нису смели да виде. Јер би, свакако, дошло до панике што таква страшна бића долазе са Земље у пратњи принцезе Таре.

Тарини родитељи су се веома растужили када им је рекла да се враћа на Земљу да живи с патуљцима и змајем Драгоном, јер јој је Сиријус постао досадан пошто је све под конац! Родитељи су на све начине покушавали да задрже Тару да она постане владарка Сиријуса, али она им се на томе захвалила. Била је одлучна да се врати на Земљу и ту се више није ништа могло.

После продуженог викенда, Тара је с патуљцима села у свој васионски брод, а Драгон је полетео за њима ■

Драган Јовановић

Илустровала
Катарина Радовић

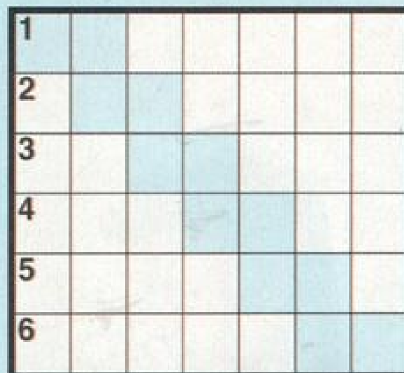
ČOVEK SA UKUSOM ZA AVANTURU
GORDON REMZI
SKRIVENI UKUSI SVETA
SVAKE NEDELJE U 21:00
NATIONAL GEOGRAPHIC
natgeotv.com/rs
1244

Енигматика

Уређује **Славко Бован**

Тражене речи упишите водоравно. У означеним пољима добићете име и презиме певача са слике.

Испуњаљка

А, А, БО, ВА, ГРА, ДА, ДИ, ЗА, ЗДРАВ, КО, КРЕ, ЛИ, ЛИ, НА, ПЕ, СЛО, ТОР, ЧЕП

1. Анализирање, **2.** Име певача Чолића, **3.** Аутор, творац, **4.** Име глумице Михаловић, **5.** Направа за вађење чепова, **6.** Џез-музичар, Стефан ■

Скандинавка

ГРАД НА ДУНАВУ	РЕЧНА РИБА	ГЛАВНИ ГРАД МОЗАМБИКА	ОБЛАСТИ ПОД ВЛАШЋУ ЕМИРА	УДИСАЊЕ И ИЗДИСАЊЕ ВАЗДУХА	ГЛУМИЦА ХАТАВЕЈ	КАРТАШКА ИГРА	ЗАМЕТАК, КЛИЦА (мн.)	ВАЉЕВО	ИЗОТОП КИСЕОНИКА	ДРВЕНА ПОСУДА ЗА ВИНО ИЛИ ВОДУ	БЕЛГИЈА	ВЕЛИКА ЗМИЈА УДАВКА	ПРЕВРЕМЕНИ	ПЕСНИК ДОБРИЦА
ГРАД СА СЛИКЕ										АРКАНЗАС (скр.)				
РАЗМАЖЕНО ДЕТЕ											ПОКЛОН / УПИТНА ЗАМЕНИЦА			
УЧЛАЊЕЊЕ					МЕСТО У СРБИЈИ / МЕСТО У БАНАТУ			ЈАК ВЕТАР (мн.) / АЛТ						
ДЕСПОТ КОЈИ ЈЕ ОСНОВАО ГРАД СА СЛИКЕ														
ГЛУМИЦА БОШКОВИЋ / ГРАД ИЛИ СЕЛО, НАСЕЉЕ						САСТАВНИ ВЕЗНИК								
ВРСТА УГОСТИТЕЉСКОГ ОБЈЕКТА						ОБИМ / ПЛОДНО МЕСТО У ПУСТИЊИ								
ЕЛЕКТРОН		ИСТОК / ЧОКОТ		АОНАЦ / ВУЛКАН НА ФИЛИПИНИМА										
СТАРИЈИ (скр.)			АМПЕР / АВЕНИЈА		А. И. / УЗВИК ДОЗИВАЊА									
ВРСТА ЧЕТВОРОУГЛА							ЧЕТА (скр.)							
ОКУПАТОР														

Укрштеница

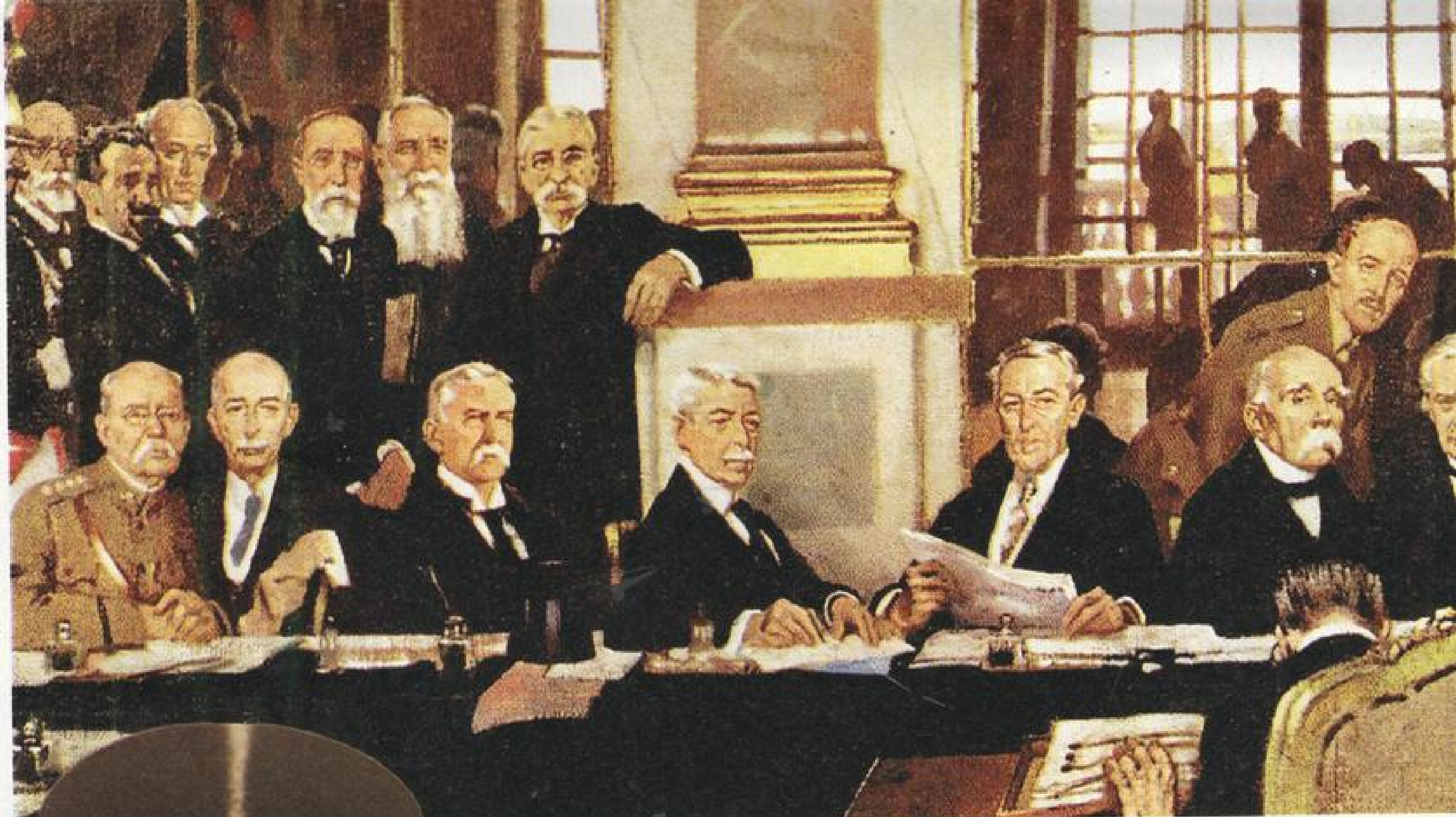
1	2	3	4	5	6	7	8
9							
10		11					
12			13				14
15						16	
17			18				
19		20		21		22	
23	24			25			
26				27			
28		29			30		
31					32	33	
34			35				

ВОДОРАВНО: 1. Лековит напитак (мн.), **9. Аутор стрипа са слике, 10.** Осовина, **11.** Спојити се при расту, срасти, **12.** Упитна заменица, **13.** Врста атлетичара, **15.** Аргентински фудбалски тренер Луис, **16.** Грчко слово, **17.** Ирена одмила, **18.** Систем планина, **19.** Име певачице Тарнер, **21.** Врећице, **23.** Славни аустријски фудбалски тренер, **26.** Британски шаховски велемајстор Најџел, **27.** Закон (лат.), **28.** 22. и 4. слово азбуке, **29.** Пчелињи производ, **30.** Шкотски плес, **31.** Велика река у Јужној Америци, **33.** 20. и 18. слово азбуке, **34.** Грчки бог шума, **35.** Део телевизора ■

УСПРАВНО: 1. Одјек, јека, **2.** Украсна светиљка која виси с плафона (мн.), **3.** Врста гуштера, **4. Јунак стрипа са слике, 5.** Фудбалски клуб из Москве, **6.** Пасмина паса, **7.** Земљорадници, **8.** Индустрија тепиха Ивањица (скр.), **12.** Немачки физичар, Герхард, **14.** Филм Дејвида Линча, **20.** Нордијац, **22.** Алатка дрвосече, **23.** Пун Месец, **24.** Званично учење цркве, **25.** Италијанско мушко име, **32.** Народна република (скр.) ■

Решења на страни 65

Човек који је мењао свет, Томас Вудро Вилсон

ГРОЗНИ ВЕЧЕРИ

Како се Европа мучила да успостави нови светски дипломатски поредак и залечи тешке ране Великог рата! Болест је свесрдно утицала да се много тога не оствари.

Немачки делегат Јоханес Бел потписује пред сведоцима Версајски споразум у Сали огледала

Иако је 1916. године по други пут постао председник водећи кампању под слоганом „Остаћемо изван рата", САД су на крају приморане да одговоре на немачки подморнички рат и да се против централних сила прикључе савезницима – Уједињеном Краљевству, Француској, Италији, Србији и другима. У познатом говору пред Конгресом Вилсон је изјавио:

„Ми нећемо да остваримо себичне циљеве. Не желимо освајања, нове територије, материјалну добит. Ми смо борци за права човечанства. Бићемо задовољни кад ови циљеви буду постигнути."

Као и у домаћој политици, Вилсон је био човек напредних замисли и кад је реч о међународним односима. Рат је био прилика да их делимично и оствари. У јануару 1918. године изнео је програм америчких циљева.

ЦА ВЕРСАЈСКИХ

Почетак 20. века био је доба свих несрећа. Још се није ни завршио убилачки и рушилачки Први светски рат, а на свет се обрушило ново зло: шпански грип. Процењује се да је за две године (од фебруара 1918. до априла 1920) ова болест заразила трећину човечанства и усмртила око 50 милиона људи – троструко више него што је страдало у рату.

Сматра се да је пандемија битно утицала и на послератна дешавања, умешавши се и у преговоре о миру у Паризу. Наиме, вирус је напао једног од кључних преговарача, америчког председника Вудроа Вилсона. Иако је он у априлу 1919. године прележао грип и поново се укључио у преговоре, његови пратиоци су приметили да га је болест исцрпла. Изгледао је старије, лако се умарао и није имао снаге да се расправља са својим главним партнерима, премијерима Француске и Велике Британије, Клемансоом и Лојдом Џорџом.

Међутим, најгоре последице болести осетиле су се неколико месеци касније. Вилсон је доживео два мождана удара, који су га онеспособили да у потпуности обавља своје председничке дужности. То је имало далекосежне последице на међународне односе, а можда и на судбину мира у Европи, који није потрајао ни две деценије. САД су одбиле да овере Уговор о оснивању Друштва народа – прве свеобухватне међународне организације, рођене из Вилсоновог предлога.

Професор у политици

Вилсон је рођен 1856. године у породици ирског порекла у држави Џорџија, где је као дечак пропратио ужасе Грађанског рата. Завршио је права на универзитетима Принстон и Вирџинија и неко време се бавио адвокатуром. Међутим, првенствено се занимао за политичке науке и конституционализам, па се усмерио на професорску каријеру. Постао је познат као занимљив предавач, а затим је изабран на место ректора Универзитета Принстон. Тај положај га је прославио у високополитичким круговима. Године 1910. изабран је за гувернера Њу Џерзија. Заступао је реформистичке и напредне ставове. Убрзо се кандидовао за председника САД и победио Теодора Рузвелта захваљујући расцепу унутар Републиканске партије.

Вилсон је спровео јединствене реформе под називом „Нова слобода", у оквиру којих је створио систем федералних резерви, снизио порезе, усвојио антимонополско законодавство, увео мере за заштиту природних богатстава. У предратној спољној политици предузео је низ војних подухвата у Средњој Америци. Прогласио је неутралност САД по избијању Првог светског рата. Ове политике се држао током првог мандата, без обзира на немачки „рат подморница".

Међу главним тачкама наведени су: измена дипломатије и међународних односа тако да – уместо тајних договора – све буде доступно јавности; слободна пловидба океанима; укидање економских препрека за међународну трговину; обустава наоружања; решавање колонијалних спорова, као и предлог за стварање нове међународне организације – Друштва народа. Предвиђено је и повлачење Централних сила са свих окупираних подручја и враћање Русије (која се под бољшевицима повукла из рата) у међународну заједницу.

Остале тачке говоре о оснивању независне Пољске. Окупирана Белгија је морала да буде поново успостављена као независна држава – као и Румунија, Црна Гора и Србија. Србија је требало да добије „слободан излаз на море". Указао је и на потребу међународних јемстава за политичку, територи-

 јалну и економску независност балканских држава.

Мировна конференција у Паризу

Кад је крајем 1918. године после месец дана прекоокеанског путовања стигао у Париз, дочекале су га хиљаде одушевљених људи. Било је то први пут у повести да је председник САД током свог мандата дошао у Европу. Мада је рачунао да ће на конференцији остати неколико недеља, у САД се вратио тек у јуну 1919. године, након шест месеци тешких преговора.

По значају, величини и последицама Париска мировна конференција једино је упоредива с великим Бечким конгресом, који је одржан век раније (1815). Али, док је Бечки конгрес имао за циљ да обнови мир након Наполеонових ратова и успостави равнотежу између европских сила, Париска конференција је имала још шири задатак, јер су на њој учествовале и ваневропске државе. Званично, њих 27, уз петнаестак националних делегација, од којих су неке укључене у потписивање коначног споразума у Версају (1919). За разлику од Бечког конгреса, поражене државе (на пример, Немачка) нису позване на скуп све док коначни текст мировног споразума није припремљен.

Основно тело на конференцији био је Савет четворице, који су чинили амерички председник и премијери Француске, Велике Британије и Италије. Постојао је и Савет петорице, с Јапаном, као и Савет десеторице, где су учествовали и министри спољних послова.

Осим тога, окупљене су комисије за сваку тему посебно, па је њихов број стално растао – све до 58. Међу њима су биле комисије за поједине државе, за утврђивање одговорности за отпочињање рата и утврђивање ратних злочина, за ратне репарације, за луке, реке, железничке путеве, за рад, за успостављање Друштва народа.

Кључно питање око којег су се спориле победничке силе – односно, Вилсон и Лојд Џорџ с једне стране и Клемансо с друге – био је однос према побеђеној Немачкој. Француска је захтевала да Немачку казне и финансијски и територијално, те да је „уреде” тако да не може да води нови рат.

Док се Вилсон уздао у будуће Друштво народа као орган заједничке безбедности, Француска се залагала за класичнију гаранцију – да се САД и Велика Британија обавежу на пружање помоћи и заштите Француској ако је Немачка поново нападне.

***

Вилсонов главни циљ било је оснивање Друштва народа, па је лично председавао комисији за припрему статута ове организације, од које се толико очекивало. У име Краљевине СХС у комисији је учествовао српски посланик у Паризу, касније премијер, Миленко Веснић. Француска је предложила да се у оквиру Друштва народа оснује и међународна војска задужена за одржавање мира, али овај предлог САД нису прихватиле. Текст је предвиђао да све чланице Друштва штите своје државе од спољне агресије. Основан је и Стални суд међународне правде, а чланице су се обавезале да мирно решавају спорове.

У мају 1919. године преговори су завршени и статут је

Вилсон и његова саветница и супруга Идит

Велика четворка – слева, Виторио Орландо (Италија), Дејвид Лојд Џорџ (Уједињено Краљевство), Жорж Клемансо (Француска) и Вудро Вилсон (САД)

усвојен. Посматрајући обиман одштампан текст, Вилсон је изјавио:

„Надам се да ћу пре смрти моћи да у потпуности прочитам овај велики текст. Ми смо за врло кратко време успели да обавимо посао какав четири човека никад нису обавила."

Иако је сматрао да су услови за Немачку преоштри, Вилсон је попустио француском и британском колеги. Немачкој, коју су прогласили одговорном за рат, смањене су границе (15 одсто територије и 10 одсто становништва), одузете колоније и морнарица, ограничено наоружање. Војни надзор граничне области са Француском одређен је на 15 година.

По усвајању, мировни споразум је поднесен на знање и потписивање немачкој делегацији, која дотад није присуствовала преговорима. Верујући да ће САД у складу с Вилсонових 14 тачака смањити оштрину услова, немачка јавност је доживела велико разочарање кад се сазнало за садржај Версајског мировног споразума. Након пада немачке владе, њихова скупштина га је у последњем тренутку прихватила. Споразум је потписан 28. јуна 1919. године. Сутрадан се Вилсон вратио у САД. За допринос склапању мировног споразума добио је Нобелову награду за мир.

Неуспех последњих година

Версајски уговор закључен је уз велике напоре. Ипак, за његово прихватање у САД постојао је још један предуслов: ратификација с две трећине гласова у Сенату, у ком Вилсонова партија није имала потпуну већину. Другим речима, требало је да председник окупи умерене сенаторе да би донели одлуку у вишем интересу света и Америке, без обзира на политичке боје.

Међутим, огорчено партијско надметање то није дозволило. Уместо да убеђује сенаторе, већ преморени Вилсон решио је да убеђује целу нацију, држећи говоре по мањим градовима из дана у дан.

А онда га је излив крви у мозак значајно онеспособио: део тела му је парализан и није видео на једно око. У октобру 1919. године вратио се у Белу кућу необављена посла. Недељама је био у кревету без веза са сарадницима. Његова супруга је одлучивала ко од министара сме да разговара с председником и о којим документима.

Ратификација Версајског споразума у Сенату обустављена је. Иако је Вилсон наставио да обавља председничке послове до краја мандата (1921), није навео конгресмене да прихвате споразум који омогућава учешће САД у Друштву народа. Тако је стицај здравствених и политичких околности утицао да САД, које су и предложиле да се Друштво оснује, никад не постану његов члан.

С друге стране, пред крај Вилсоновог мандата усвојене су важне промене у унутрашњој политици САД – жене су добиле опште право гласа.

***

Делимично парализани Вудро Вилсон живео је још неколико година. Умро је три године по окончању председничког мандата, у 68. години.

Остао је запамћен у повести САД као зачетник модерног либерализма и претходник политике каснијих демократских председника, попут Рузвелта, Кенедија и Џонсона. Кад је у питању спољна политика, велика достигнућа и новине покренуте у међународним односима делимично су пале у засенак његовог неуспеха да крунише учешће САД у изградњи послератног поретка прихватањем Версајског уговора. Тако су значајни дипломатски успеси – подршка самоопредељењу народа, оснивање Друштва народа и Међународне организације рада, разоружање, јавна дипломатија – остали мање запажени ■

Душко Лопандић

ПОТПИСИВАЊЕ ВЕРСАЈСКОГ УГОВОРА И СРБИЈА

Тачно пет година од атентата у Сарајеву, 28. јуна 1919. године, у Сали огледала у Версају потписан је Версајски мировни уговор. У име Краљевине СХС уговор су потписали бивши председник српске владе Никола Пашић, министар Анте Трумбић и посланик Миленко Веснић. Кад се седобради Пашић појавио, многи присутни државници присетили су се судбоносног 25. јула пет година раније, кад је Пашић отишао у посланство Аустроугарске у Београду да лично уручи одговор српске владе. То је Бечу послужило као изговор за почетак рата. а Пашић је тиме постао живи симбол отпочињања и завршетка Великог рата.

***

Након овог, закључени су и уговори о миру с осталим пораженим и другим земљама. Тако су одређене и границе СХС с појединим суседима:

– 10. септембра 1919. године мировни уговор у Сен Жермену с Аустријом;

– 27. новембра 1919. године мировни уговор у Неију с Бугарском;

– 4. јуна 1920. године мировни уговор у Тријанону с Мађарском.

„Речи су сенке дела" Душка Лопандића у издању „Малог Нема" и Архива Војводине

Питање граница краљевине СХС с Италијом решено је Уговором у Рапалу, уз измене закључене уговором у Риму 27. јануара 1924. године.

Међународне околности Краљевине СХС промениле су се тако што је за највећег противника у суседству добила Италију, која је тежила да заузме цео простор око Јадрана. Осим тога, СХС је након Великог рата морала да рачуна и с готово сталним непријатељством „ревизионистичких држава" – Мађарске и Бугарске – које су послератне уговоре доживеле као историјску неправду. Сукоби с њима довели су и до убиства краља Александра у Марсељу, као и до њиховог учешћа у нацистичком нападу на Југославију у Другом светском рату, те подели њене територије ■

Забавников 300

ВРАТИЋЕ СЕ ГУСКЕ!

Као да скреће пажњу на себе и потомство које одводи, дивља гуска бучно напушта дотадашње хладно станиште и на крилима ваздушних струја креће у топлије крајеве

Дивља гуска, латинског имена *Anser anser*, типична је птица селица, која се у касну јесен из северних предела сели на југ. Не треба бити врсни познавалац птица да би се запазио њен одлазак. Небо се тада испуни гакањем, а сумрак поприми тамносиву боју птичјих крила. Своја хладна станишта дивља гуска увек напушта бучно, као да скреће пажњу на себе и потомство које одводи. Јер, размножава се једном годишње, у пролеће, при повратку у северне крајеве.

Оне живе у пару, обично се гнезде у близини вода, на скровитом месту у грмљу. Након парења женка снесе осам до дванаест јаја. На њима лежи само женка, тридесетак дана. Гусан предано брине о подмлатку, нежним жуто-сивим, паперјастим гушчићима, који се већ после два-три дана отискују у воду. Наравно, породица увек и свуда иде заједно, на уобичајен начин – гуска напред, гусан на крају.

У време митарења гусан накратко напушта женку и младунце и враћа им се после неколико недеља, и све до сеобе остају заједно. У топлим крајевима гуске се обично држе на окупу у већим јатима, јер млади мужјаци тада траже животне сапутнице и почетком пролећа враћају се као парови ■

Дивља гуска у јатима хита ка топлијим крајевима

ЛИЧНА КАРТА

Име – Дивља гуска, *Anser anser*

Изглед – Препознатљиве сиве боје перја, мања је, ситнија, али живахнија у поређењу с домаћом гуском. Исправљена, у лету, од врха кљуна дугачка је између 75 и 90 центиметара, с крилима од 40 до 50 центиметара, тешка око четири килограма. Глава, врат и горњи делови тела имају перје тамносиве боје, док су врхови крила с белим обрубом. Доњи делови тела су жућкастосиви до бели. Крила и реп су сиво-црне боје. На сразмерно дугачким ногама између прстију развијене су пловне кожице.

Размножавање – Пари се једном годишње. Женка снесе од осам до дванаест јаја, тешких од 150 до 180 грама, из којих се излегу гушчићи тешки нешто више од 100 грама.

Начин живота – Дивља гуска живи уз воду, храни се углавном зрневљем и травама. Веома лако се припитомљава. Ухваћени младунац брзо се навикава на човека и, ако из неких разлога не одлети у јесен, следеће године већ се понаша као домаћа гуска. Једноставно се и пари с домаћом гуском и даје изузетно плодно потомство.

Распрострањеност – На северној полулопти насељава све крајеве Старог континента и Северне Америке. У неким пределима Велике Британије готово да је ишчезла. Одредиште дивље гуске у јесен су предели јужне полулопте, првенствено Индијски потконтинент ■

С. Д.

ЛЕТАЧКА ОПЕРАТИВА

У кљуну нема зуба.

Рамена кост је у дну спојена с раменим појасом.

Упркос томе што постоји више од 10.000 врста птица, њихова тела су углавном веома слична, и то због физичких ограничења летења. Имају две ноге – за ходање и одмор, предњи удови су им обликовани у крила, а неке кичмене, карличне и кључне кости спојене су да би поднеле притисак при скакању и слетању. Већина костију је испуњена ваздухом (такозване „пнеуматске" кости), што умањује тежину, па птицама треба мање снаге да узлете, а родитељи леже на јајима без опасности да ће их поломити ■

Дугачак, гибак врат има 13 костију, којима се надокнађује укоченост остатка кичме.

Спојене кључне кости, познате као *јадаџ*, растежу се при замаху крила надоле и враћају се у исти положај при подизању крила.

Кобилица, велика кост у грудном делу, придржава мишиће који служе за лет.

ЛЕТЕЊЕ

На примерку медитеранског жутоногог галеба (*Larus melanocephalus*) види се како се крила окрећу око раменог појаса. У поређењу с њеним прецима гмизавцима, скелет птице је краћи и збијенији, са средиштем пребаченим на задње удове.

Летна пера су прирасла за кости крила.

Пршљенови, од доњег дела грудног коша до карлице, спојени су у једну кост.

Кости репа се спајају у целину пигостил, која учествује у покретима репа и перја у репу.

Видљиви делови ноге одговарају стопалима и чланцима код људи.

ПНЕУМАТСКЕ КОСТИ

Иако су шупље, велике кости птица – као што су рамена и бутна кост – имају попречне подупираче, захваљујући којима су јаке као код сисара. Шупљине, које их чине лакшим, повезане су с ваздушним кесама, које повећавају количину кисеоника унету путем дисања.

ПРЕСЕК ПРЕДЊЕГ ДЕЛА РАМЕНЕ КОСТИ

С. Л.

ДА ЛИ ЈЕ ВЛАС И СПАС?

Иако се сматра најлепшим природним украсом, многи њено одсуство с главе доживљавају као посебан израз мужевне лепоте.

Свако од нас на глави има између 100.000 и 150.000 власи (250 по квадратном центиметру). Просечна брзина раста косе износи 0,3 милиметра дневно, а може да нарасте и неколико метара. Светски рекорд држи Кинескиња Сје Кјупинг, која се није шишала од 1973. године. Њена коса је дугачка 563 центиметра, што премашује просечну висину двоспратнице. Рекордерка има среће – данас 80 одсто мушкараца и 50 одсто жена пати од ћелавости.

То је права несрећа, будући да се коса одувек сматрала најлепшим природним украсом, и то не само за девојке – чувени римски војсковођа Јулије Цезар чешљао је косу тако да покрије ћелу, а преостале рупе скривао је венцем од ловоровог лишћа. Премда има оних којима се допадају

Брус Вилис сматра се веома привлачним, иако нема косу.

Кинескиња Сје Кјупинг није се шишала од 1973. године

ЦЕПИДЛАЧЕЊЕ – ШТА СЕ КРИЈЕ У ВЛАСИ КОСЕ

Коса је производ кожних фоликула и сачињена је од кератина, исте влакнасте супстанце од које су направљени нокти. Унутар лојне жлезде која лучи своју садржину у фоликул налази се мајушни мишић (дизач косе), који се покреће кад смо изложени хладноћи или смо уплашени. У дну фоликула налази се корен, који садржи посебне ћелије за производњу косе, као и меланоците, који одређују боју косе. Сама длака има три слоја: кутикула је спољни слој и сачињена је од неколико слојева ћелија који стварају глатку површину, испод је кортекс (језгро), који чини око 80 одсто длаке и састоји се од танких испреплетаних влакана. Поједини типови косе, нарочито седе, имају танки унутрашњи слој – медулу или срж ■

КАКО С КОСОМ?

Да ли је штетно прати косу сваки дан?
Не, напротив, треба је прати што чешће, а не тек пошто кожа главе почне да нас сврби, што може да буде знак гљивичног обољења због кога коса може да почне да опада.

Да ли шешир штети коси?

Нипошто, чак је препоручљиво носити га лети како бисмо заштитили власи од штетног утицаја сунца.

Да ли гел уништава косу?
Не, гел не улази у фоликуле, тако да не може да омета производњу кератина. Исто важи и за шампон, балзам, лак и друге козметичке производе.

Балзам прија коси?
Да, јер је прекрива танким слојем који је чини меком и савитљивом, уједно је штитећи од спољних утицаја. Балзами и паковања, међутим, не спречавају опадање косе.

Да ли је истина да шишање јача косу?
Није. Здравље косе зависи од рада корена длаке, а не од дужине косе. Истина је да је краћа коса мање подложна оштећењима, јер се дуга коса чешће ломи или мрси.

Хлор из базена штети коси?
Хлор је насилна супстанца која може да оштети длаку и утиче на боју косе.

Да ли је истина да у јесен опада коса?
Да, краћи дани и недостатак светлости изазивају право правцато лињање, као код неких животиња. Од краја новембра до почетка априла изгубимо 20 до 30 одсто више косе него током остатка године.

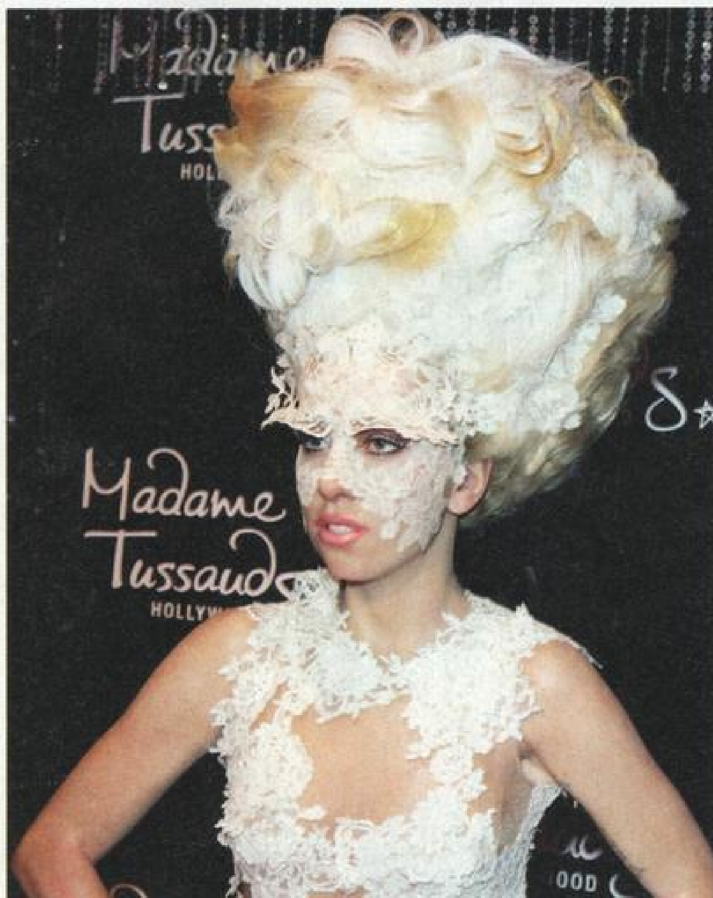
Од перути опада коса?
Да, перутање може да буде знак себореје, од које опада коса. Врло је важно решити се перути помоћу одговарајућег шампона.

Да ли је истина да људи с масном косом брже ћелаве?
Да, јер мушки хормони због којих опада коса појачавају рад лојних жлезда, па отуд и више лоја. Нажалост, није довољно само редовно прати косу како би се избегла ћелавост ■

„ћелавци" као што је Брус Вилис, истраживања јавног мнења показала су да ћелавост знатно отежава склапање нових познанстава (код 22 одсто испитаника), лоше утиче на самопоуздање (41 одсто) и чини нас мање привлачним за супротни пол (22 одсто).

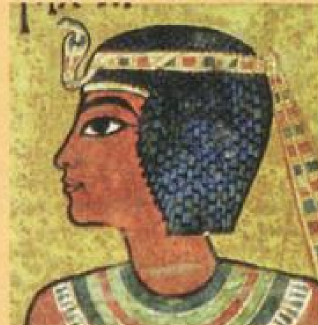
Женама коса дуже расте него мушкарцима (2000 до 5000 дана према 1000). Нажалост, то не значи да су даме имуне на ћелавост. Опадање се код младића јавља после осамнаесте године, а код девојака, будући да се брже развијају, после четрнаесте. У оба случаја кривац за губитак косе јесте мушки хормон тестостерон. Једном кад продре у ћелије кожних фоликула (орган који производи косу), тестостерон наилази

Певачица Лејди Гага воли да изненађује обожаваоце неуобичајеним перикама.

ПРИЧА О КОСИ

Египат
Премда су често носили перике, Египћани су неговали и природну косу ■

Древни Рим
У моди су биле различите фризуре с плетеницама, украсима, тракама и увојцима повијеним ка унутра ■

Ренесанса
Типична женска фризура с краја 15. века с крупним увојцима ■

18. век
Доба перика и високих пунђи које придржава жичана арматура ■

19. век
У моди је неокласицизам, који захтева фризуре надахнуте грчким и римским статуама ■

Тридесете године
Жена је еманципована. Скраћује косу и прави меке коврџе које иду уз лице ■

Шездесете године
Глумица Одри Хепберн с малим шишкама и високом пуњђом ■

Осамдесете године
Фризура налик лављој гриви какву је имала Тина Тарнер остала је добро упамћена ■

2010. година
Зое Салдана, звезда филма „Аватар", изабрала је једноставну фризуру с равним праменовима ■

На овој фотографији из 1959. године десетак девојака показује своју дугу косу на једном такмичењу.

на ензим 5-алфа, који га претвара у дихидротестостерон (ДХТ), а он се меша у рад ћелијске ДНК и оштећује корен длаке. Због тога израста слабија и краћа коса све док корен потпуно не одумре. До ћелавости код жена обично долази због преосетљивости кожних фоликула на мушке хормоне, али понекад губе косу и после порођаја, како због стреса, тако и због недостатка гвожђа. Још један узрок губитка косе код жена јесте менопауза, кад се знатно умањује број женских хормона. Тешкоће настају и због нездравих навика као што су пушење, напорне дијете или претерано излагање сунцу.

Истраживања у Енглеској показала су да плавокосе конобарице добијају веће напојнице од бринета, иако су према увреженом мишљењу тамнокосе девојке паметније. Овакве тврдње немају много везе с истином. Ваља само помислити на плавокосу глумицу Шерон Стоун, која је чланица Менсе. Боју косе не одређује памет, већ меланин, пигмент који производи меланоците. Постоје две врсте меланина: еумеланин, који даје смеђу или црну косу, и феумеланин, који је боји у црвено. Плава коса је последица слабог рада меланоцита. Постоји и веома ретка појава кад због присуства обе врсте меланина особа има косу у две боје. Рад меланоцита

КУЛТУРЕ И ФРИЗУРЕ

Африка
Жене из номадског племена Химба у Намибији стављају маст на косу. Фризуре показују њихов друштвени положај ■

Индија
Индијке воле да украшавају косу скупоценим драгуљима. У њиховој култури драго камење употпуњује женину личност ■

Европа
Коса јарких боја, особена за панк културу током седамдесетих година прошлог века ■

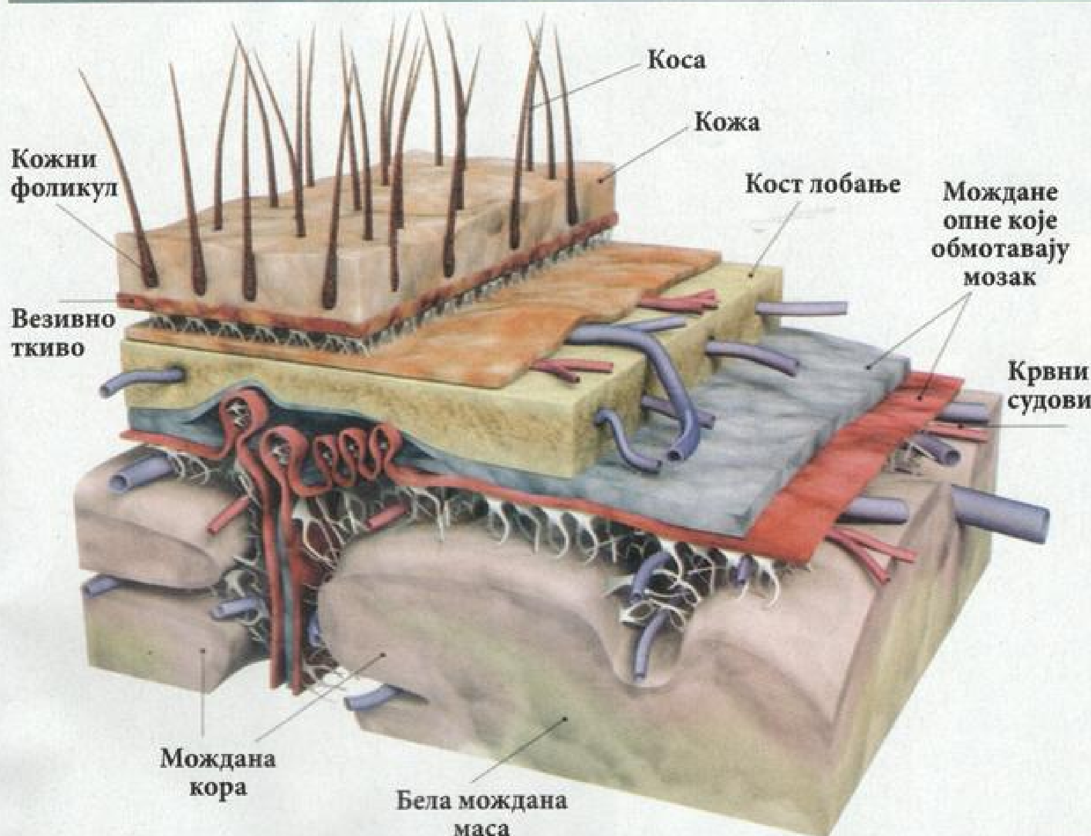

Америка
Индијанка из племена Шошона. Свако индијанско племе прави различите фризуре ■

Азија
Јапанска фризура. Гејше мењају украсе у коси у зависности од годишњег доба ■

СКАЛП

КАКО РАСТЕ ДЛАКА

Рад фоликула подељен је на раздобља појачаног раста косе и одмора. Фоликули се не налазе сви у истој фази, већ сваки има свој ритам, због чега нам коса опада сваки дан помало, а не сва одједном као што се дешава код других сисара. Један фоликуларни циклус дели се на три фазе.

АНАГЕН или фаза раста: коса расте просечном брзином од 0,3 милиметра дневно. Ова фаза траје између три и седам година, а колико ће трајати зависи од генетских услова, као и од пола (код жена је фаза дужа).

КАТАГЕН или прелазна фаза: фоликул стаје с радом и коса више не расте. Ово траје веома кратко, свега две или три недеље.

ТЕЛОГЕН или фаза одмора: фоликул се одмара. Власи остају на месту и почињу да опадају тек пошто фоликули поново прораде, правећи нове длаке које изгурају оне старе ■

КАКО ДА НАМ КОСА БУДЕ ЗДРАВА?

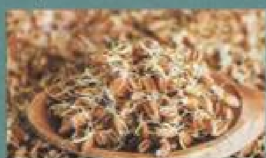
Пријатељи

1. Прави мелем за косу је пивски квасац, јер садржи мноштво

витамина, нарочито витамин Бе, који је добар за здравље коже главе. Сува и груба коса показује недостатак витамина Бе.

2. Још један пријатељ косе су пшеничне клице, нарочито пшенично уље, које обнавља оштећену

косу. Пуно је селена и сумпора и уклања перут, која се најчешће јавља због недостатка минералних соли у исхрани.

3. Соја даје коси сјај и густину и заједно с пивским квасцем чини добитни спој за здравље косе.

4. Физичко вежбање помаже да читаво тело буде здраво, па тако и кожа главе. Међутим, треба имати на уму да зној, хлор из базена, претерано туширање и излагање сунцу могу да штете коси.

5. Разноврсна исхрана. Свеже намирнице, пуне витамина и беланчевина из меса, јаја и рибе и минерали као што су калцијум и цинк неопходни су за здраву и блиставу косу.

Непријатељи

1. Јаки шампони који нису претходно растворени у води. Бирајте производе који су намењени вашем типу косе.

2. Четке и чешљеви: треба се пажљиво чешљати

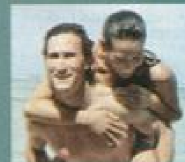

тако да не чупамо и не ломимо власи.

3. Немојте да се нервирате. Истраживања показују да стрес изазива опадање косе, чак и код жена.

4. Сунце и морска вода исушују косу. Сунчеви зраци могу да изазову опадање код оба пола. Кад идемо на плажу, пожељно је премазати косу уљем са заштитним фактором.

5. Висока температура оштећује косу, зато је боље пустити фен на слабије и одмаћи га 25 центиметара од главе кад сушимо косу ■

временом се умањује, због чега после тридесете године почињу да расту седе власи.

И данас се верује да облик и боја косе говоре нешто о нашој нарави. Црвенокоси људи, на пример, требало би да су раздражљиви и хировити, а у прошлости се веровало да у њиховој коси живе богови или хероји. У исламској култури жене носе фереџу како би покриле косу, која се сматра средством завођења. Данас и мушкарци боје косу, не толико да би изменили изглед, колико због тога да прикрију године. Жене, с друге стране, то раде по навици, да би пратиле моду или прекриле седе власи и изгледале млађе ■

П. З.

УВЕК ОСТАЈЕ РОКЕНРОЛ

Душан Прелевић

Оставила ме прва жена. И друга. Управо ме оставља ова трећа. Па шта! Не могу да попијем као некада. Па шта! Оматорио сам. Па шта! Лове је све мање. Па шта! Још увек ми остаје рокенрол.

Срање! За неке рок почиње са „Битлсима". За мене он почиње 1948. Те године сам рођен. Рок је стил живота и о томе дискусије нема.

Прво вино попио сам уз Елвиса. Цигарету ми је упалио Чак Бери. Прву рибу ми је подвео Отис Рединг. Потукао сам се са Билом Хејлијем. Кад сам јурцао за лоптом на Црвеном крсту, мислио сам на Пола Енку.

Био сам у Паризу на гробу Џима Морисона. Нисам плакао. Гледао сам 1969. у Бечу Џимија Хендрикса како откачен од хероина разбија главу свом бубњару. Седео сам са Меклафлином и певао у Холандији са Јаном Екерманом. Верујте, све је то био рокенрол.

Онај коме звук Фендер гитаре није протутњао мозгом, па даље доле до оплодних станица, не може да схвати о чему говорим. Остао сам на путевима Немачке са 25 центи, карираним кофером и гитаром, стопирајући неке дрогиране Индонежане. Да, заборавио сам да је падао снег! Какав је то тек био рокенрол! Следећег месеца већ сам куповао чизме од 700 марака.

Седим тако у Дубровнику, цевчим шприцере, кад неки коврџави пита је ли слободно. На енглеском. Стровали се, кажем. Питам хоће ли једно пиће.

А што сипам воду у вино, чуди се. Помислим, у праву је човек! *Одакле си, буразеру?* Из Америке. *Зовем се Арт*, каже. *Ја сам Душан*, речем. *Није Дусан, јебо те бог!* Како ти Амери никако да изговоре *Ш*! А имају речи, није да немају: *шит*, *шоу*, *шедоу*, *шуз*, *шајнинг*... Али добро, није греда једно слово. Дружимо се тако дан-два, кад ме срете један пријатељ. *Откуд ти с њим, бре?!* Што, па он се пришљамчио мени! Па то је Арт Гарфанкл, из чувеног дуета Сајмон и Гарфанкл, човече! Мени тек тада сине! Видим, подсећа ме на некога. Човек светска звезда, а не каже ни реч о музици.

„Не желим да будем само сведок ове стерилне и неинвентивне појаве. Од живота очекујем да ме помилује поветарцем којем ћу ја бити вода."

Џон Меклафлин

Лично више љубим Џимија Хендрикса од Горана Бреговића. Дражи ми је Џо Кокер од Оскара Давича. Ја сам матори рокер.

Негде сам прочитао „Не веруј рокеру после тридесете".

Касније сам га гледао у филму „Квака 22" и још неким, не могу сада да се сетим. Пратио сам му два писма. Пратио је и он мени.

Ето, то су вам рокери!

Сами сте скоро имали прилике да се уверите какав је то сој. На Вемблију и у Филаделфији направили су оно о чему Уједињене нације могу само да сањају. Читаву ноћ и пола дана цео свет је зурио у екран. Уз то су и највеће циције приложиле неки долар. Кажу,

180 милиона. Ко још то данас може да уради? Они набеђени фудбалери који се једва вуку по терену? Ма какви! Политичари који из бусија с микрофонима обећавају земљу Дембелију? Идите, молим вас!

Ко зна, можда сте и ви припадник нашег племена? Пробајте, одбаците шаблоне и опустите се. Музика чак и није најбитнија. Урадите бар једном оно чега сте се увек плашили. Пређите са скупих на јефтине цигарете.

Опсујте гласно.

Прочитајте ове редове ако ништа друго. Немојте да се сложите са мном. Исеците кравату маказама. Јавите се давној љубави која све теже бије битку с килограмима. Будите оно што сте.

Толико сам пута помислио да заменим овај бесловесни период битисања и борбе за голу егзистенцију који тако отрцано зовемо ЖИВОТОМ, за пријатан дах смрти. Али нисам. Рокенрол се не издаје!

Нисам слушао мајку, али кад год ми је тешко, послушам Боба Дилана. Сахранио сам Галета, али живим уз Стивија Винвуда. Себи понекад не верујем, али не сумњам у Џејмса Брауна. Ето, то вам је рокенрол.

И кад будем стар и кад ми се буду смејали иза леђа и кад будем сед, неће ми моћи ништа! Јер увек ми остаје РОКЕНРОЛ ■

Душан Прелевић Преле (1948–2007), по струци часовничар, од седамнаесте године посветио се музици у групама „Оркани", „Јуниори", „Силуете", „Визије", „Оливер" и „Корни група".

Играо је у гласовитом мјузиклу „Коса" 1969. године, одјездио у Немачку, у Гармиш-Партенкирхен, где је по клубовима певао америчким војницима. Један од најбољих блуз и џез певача на овим просторима свој први албум „На оштрици бријача" објавио је тек 1982. године; следећи – „У реду, победио сам" – девет година касније. Почео је да пише у 38. години настојећи да звуком писаће машине отера тишину, насталу између две љубавне везе. Објавио је књиге „Како је умро Баш Челик", „Воз за једну битангу", збирку „Београдске приче", коју је написао заједно с Миланом Оклопџићем и Богданом Тирнанићем. Сценариста је филма „Последњи круг у Монци".

Како је књижевни критичар Миодраг Перишић написао у рецензији његове прве књиге, Преле је био од оних који прво стекну биографију, па тек онда почну да пишу. Проговорио је зато што је морао. Ако му дотад књижевност није била потребна, од тада је он постао потребан њој. А ретке су приче које тако одражавају београдски дух и срж рокенрола попут оних које је он писао ■

Кратко упутство за употребу земљишта

ОАЗА У ЊУЈОРКУ

Како је некадашње неплодно тло крајем педесетих година 19. века претворено у Централ парк

Становници Њујорка који редовно посећују једну од најпознатијих градских оаза на свету, вероватно тешко могу да замисле да је на том истом месту некада било запуштено мочварно подручје. Његов изглед почео је да се мења тек пошто је држава откупила највећи део земљишта.

Замисао о стварању Централ парка родила се четрдесетих година 19. века кад су богати трговци и земљопоседници покушали да убеде власти да се део јавне површине уреди по угледу на паркове у Лондону и Паризу. Средиште Менхетна одабрано је после бројних расправа о томе које је место најпогодније.

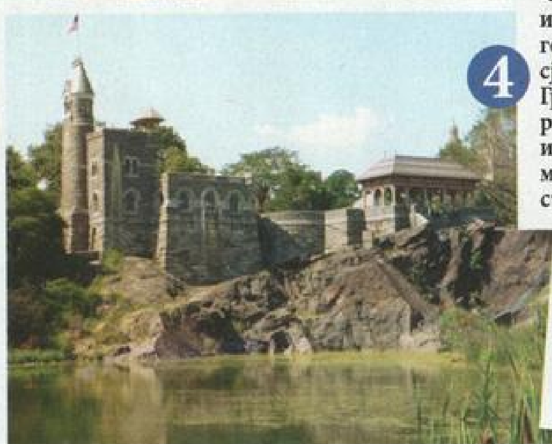
Земљиште површине 3,4 квадратна километра откупљено је за више од пет милиона долара. Оно је тад било удаљено од насељених делова који су углавном били у јужном Менхетну. Нераван терен прошаран мочварама и камењем није био пожељан за подизање стамбених зграда. И поред тога, овде је живело око 1.600 сиромашних становника. Најпознатије је било село Сенека, где су Афроамериканци основали своју заједницу. Сви су пресељени на друга места.

Претварање неугледног простора у привлачан парк било је огроман посао. Године 1858. одржано је такмичење како би се одабрало најбоље решење за пејзажно уређење и изглед парка, након чега су убрзо почели радови. Процењује се да је у преобликовању земљишта учествовало 20.000 радника, а 260 тона барута употребљено је да би се разрушило камење. Посађено је више од 270.000 стабала и жбунова и направљен је резервоар за наводњава-

1 Египатски обелиск, једна од три Клеопатрине игле (друге две су у Лондону и Паризу) најстарији је споменик на отвореном у Њујорку

4 С дворца Белведере, изграђеног 1869. године, пружа се сјајан поглед на парк. Грађен је у стилу романике и готике и у њему се налази метеоролошка станица

3 Једна од првих грађевина подигнутих у Централ парку јесте Бетезда тераса, на чијем се доњем делу налази фонтана

Парк се протеже од 59. до 110. улице

ње. У зиму 1859. године за посетиоце је отворен први део парка.

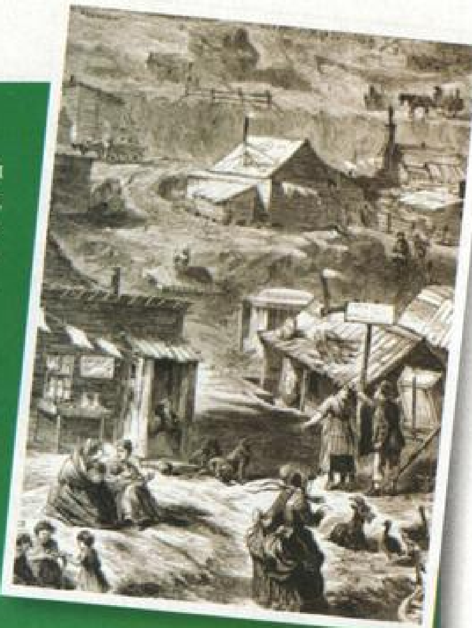
Градња је настављена дуги низ година, а трошак је порастао на четири милиона долара. Зоолошки врт је добио свој простор 1871. године и брзо је постао омиљено место за посетиоце ■

С. Л.

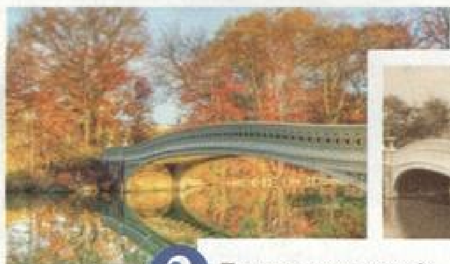
СЕЛО СЕНЕКА

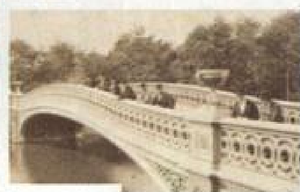
Подручје у Централ парку на коме се некад налазило село Сенека има дугу историју. Пре скоро два века, 1825. године, Ендру Вилијамс и Епифани Дејвис постали су први Афроамериканци који су овде купили имање. У наредне четири године изграђено је још девет кућа у близини реке Хадсон, где су користили природни извор воде и пецали.

Према попису из 1855. године у Сенеки је у 70 домаћинстава живело око 250 људи. Кад су урађени нацрти за Централ парк, приватне непокретности на купљеној земљи прешле су у државну својину, а некадашњи власници су добили новчану надокнаду. Заједница црнаца била је присиљена да се одсели и њихове куће су срушене. Током савремених ископавања пронађени су разни предмети и камени темељи, захваљујући којима се сазнало више о некадашњим становницима ■

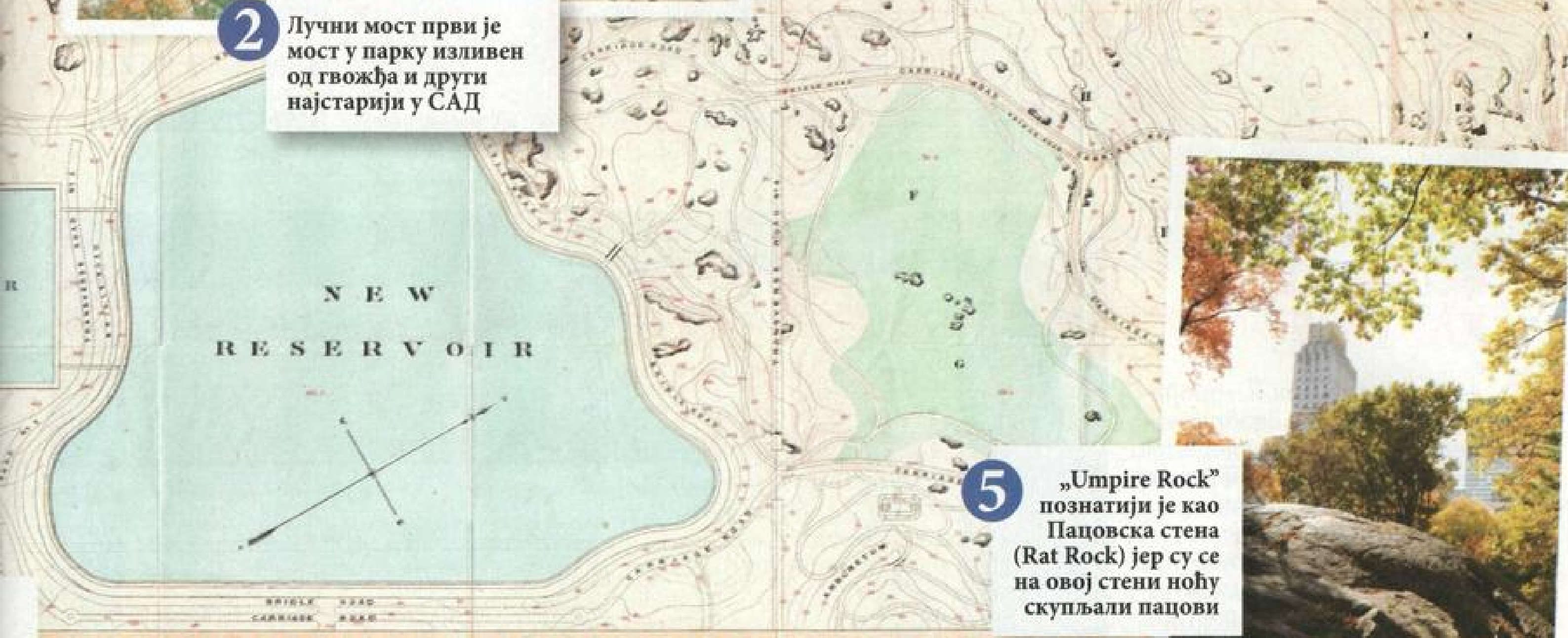

Село Сенека било је дом афроамеричких и европских досељеника

2 Лучни мост први је мост у парку изливен од гвожђа и други најстарији у САД

5 „Umpire Rock" познатији је као Пацовска стена (Rat Rock) јер су се на овој стени ноћу скупљали пацови

ЗАНИМЉИВОСТИ

Права историја
„Umpire Rock" једна је од неколико тачака у граду где је изложено стеновито тло. Стена је настала пре више стотина милиона година, током палеозоика.

Овчија ливада
На травнатој површини познатој као Шип медоу некада су заиста живеле овце. Држане су у обору на месту где се данас налази ресторан и пуштане су на пашу два пута дневно.

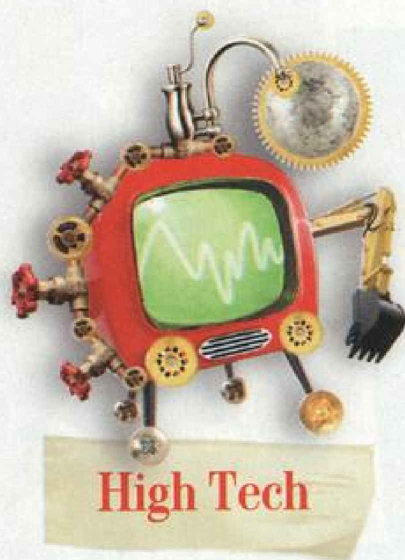
Без журбе!
Вијугави путеви направљени су да би се спречила брза вожња колима и повреде пешака. То, у новије време, није зауставило бициклисте да истим стазама јуре бициклима.

Забрањени излети
У првој деценији постојања парка строго је било забрањено приређивање групних излета, због чега су га сиромашније породице ређе посећивале.

Дозвола за лопту
Кад је парк завршен, само је ђацима било допуштено да се играју лоптом на травњацима, и то једино уколико су имали дозволу с потписом директора.

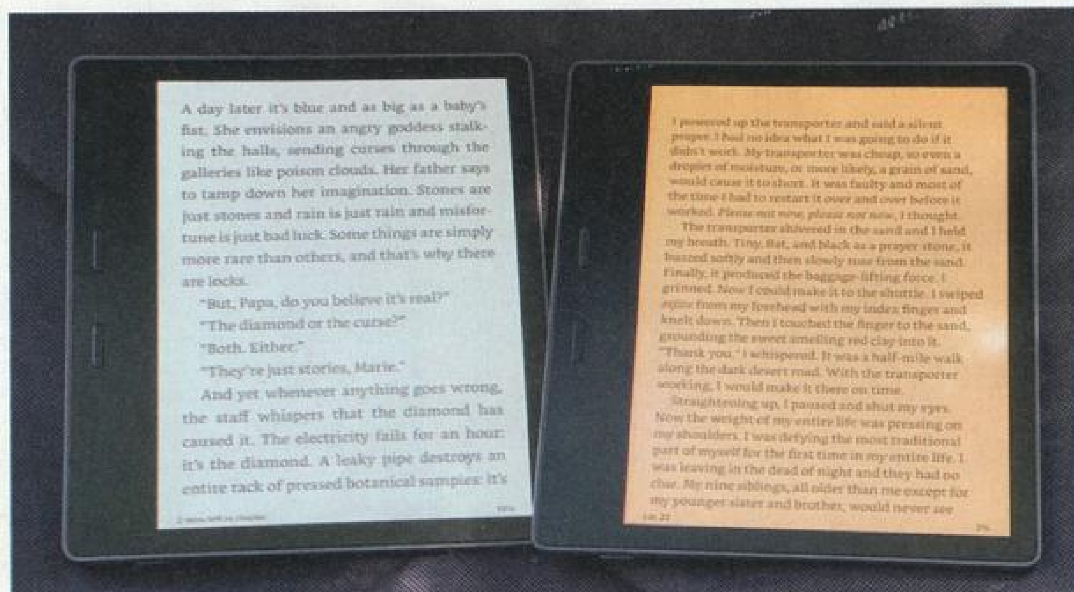

ЈЕСЕН СУ ИЗМИСЛИЛИ ПРОДАВЦИ

Школа је почела, а ево неких занимљивих уређаја помоћу којих произвођачи желе да вам измаме који динар више.

ХАРТИЈА БОЉА ОД ХАРТИЈЕ

Почиње школа и мораћете да прочитате безброј уџбеника и књига до следећег јуна или октобра. Уместо да трошите новац на полице за књиге, електронски читач „Киндл Оејзис" треће генерације омогућава вам да држите све уџбенике и лектиру у њему, са могућностима складиштења од 8 или 32 гигабајта електронских књига. Најновија генерација „Киндла", захваљујући позадинском LED осветљењу, подешава нијансу осветљености екрана од снежнобеле, преко оне која стварно подсећа на хартију, све до топле боје страница неке прастаре књиге. Постоји и могућност постављања тајмера за аутоматско искључивање уређаја ако на њему слушате аудио-књиге пред спавање. „Оејзис" је заштићен и од тога да вам га неко убаци у каду или базен дубок до два метра, а да ви то не приметите читавих 60 минута. Ако септембарски или октобарски рок спремате на мору, знајте да ће најновији „Киндл" издржати три минута у морском плићаку дубоком 25 центиметара ■

Kindle Oasis
Цена – од 270 долара
amazon.com

ЦРТАЊЕ У ХОДУ

Таблет „Рипејпер" је савршен избор за сваког ученика, студента или згубидана који жели да све што пише, скицира или црта брзо пребаци са хартије у дигитални JPEG формат. Уређај је заправо табла за цртање која може да открије притисак на комад хартије на њој и послужи као дигитални „преводилац" оловке у пикселе. Помаже му прстен који се поставља на врх оловке, или на гумицу, чије дејство уређај препознаје у режиму брисања. Током рада можете да мењате дебљину оловке, боју, преклапате слојеве на цртежу, и све друго што можете и у сваком програму за цртање на рачунару. Батерија ће потрајати и до шест сати глуварења у парку, а уређај може да бележи и видео-записе комбинујући ваше цртеже у целину. У режиму рада заједно са апликацијом на телефону или рачунару повезује се са жељеним преносним уређајем преко бежичне блутут везе. Ако вас уметничко надахнуће задеси у покрету, може да ускладишти ваше жврљотине и у уграђену меморију од 4 мегабајта или на SD картицу од 32 гигабајта. Касније можете да пребаците цртеже на рачунар и мењате их. Једина потешкоћа је то што превише нежна сенчења – не може да открије ■

Repaper Tablet
Цена – 250 долара
iskn.co

ВЕЗА НА ШОЉИ

Eero 6
Цена – 129 долара
eero.com

Кад рокови притисну, схватите да човек своја најбоља дела може да ствара и на клозетској шољи. У тим тешким тренуцима схватићете и да су зидови вашег стана непремостива академска препрека за ваш лаптоп. Добра интернет веза неопходна је за писање било чега, те је „Амазон" одлучио да помогне свима који „гоје прасе уочи испита" и обезбеди повезивање њихових преносних уређаја са светском мрежом, где год да се они налазе – систем „Иро 6 меш". „Иро 6" у основи ради као појачивач бежичног сигнала, помажући вашем модему да прошири домет свог вај-фај сигнала и уклони све „слепе тачке" у стану или кући, обећавајући проширење покривености до невероватних 464 квадратних метара и брзину преноса података до 900 мегабита у секунди. Његов пропусни опсег такође може да подржи велике брзине за преко 75 повезаних уређаја. Уређај може да се повеже и са чвориштем за уређаје у стану и апликацијом „Алекса", након чега ћете моћи да управљате и радом свих уређаја у стану, било да сте у подруму, дворишту или иза дебелих зидова клозета ■

Rocketbook Wave
Цена – од 20 долара
getrocketbook.co.uk

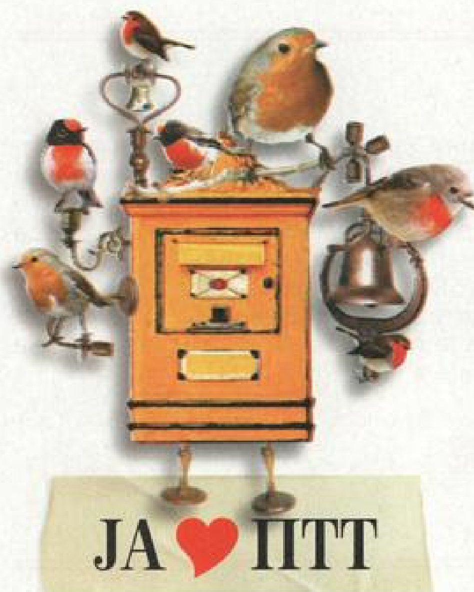
КУВАНА СВЕСКА

„Рокетбук вејв" је паметна свеска за све ученике који желе да буду „кул". На страницама је мрежа са 80 поља са утиснутим тачкама за оријентацију, а на дну сваке странице 7 нацртаних иконица и кју-ар шифра. Апликација „Рокетбук" – која може да се преузме бесплатно за оперативне системе „iOS" и „Андроид" – омогућиће вам да сликате странице и аутоматски их пребаците у дигитални облик. На основу иконице коју сте обележили оловком апликација ће знати да ли лист који сте исписали или исцртали треба аутоматски да пребаци на ваш налог у облаку сервера, постави га на „Фејсбук", пошаље га некоме преко „Вајбера" или електронске поште, или учини нешто друго с њим. Најзанимљивије је то што „Рокетбук вејв" свешчицу можете потпуно да рециклирате и поново је користите пошто попуните сваку страницу. То ћете постићи тако што по њој пишете приложеном оловком „Пајлот фрикшн", а након тога је оставите у микроталасној пећници 3 минута како би се све из ње избрисало. Захваљујући мастилу осетљивом на температуру у оловци, сваку свешчицу моћи ћете поново да користите и неколико пута. С друге стране, сви они који више воле да пишу pH неутралним мастилом по хартији у којој нема киселина, недостатак постојаности онога што су исписали након боравака свеске у микроталасној рерни – неће се превише одушевити ■

С. Н.

Редитељ, а гроф

Да ли је тачно да је италијански редитељ Лукино Висконти био гроф?
ЉИЉАНА
Инђија

Тачно је. Лукино Висконти од Модронеа, гроф од Лонате Поцола (1906–1976), четврти син војводе Ђузепеа од Модронеа и богате наследнице Карле Ерба, рођен је у једној од најимућнијих и најстаријих породица северне Италије. Породица Висконти владала је Миланом током средњег века, као и почетком ренесансе, тачније, од 1272. до 1447. године.
У тридесетој години Висконти је отишао у Француску, где је постао асистент познатог редитеља Жана Реноара. Потом се посветио филму и позоришту. Међу најзначајнијим Висконтијевим остварењима јесу „Најлепша" (1951), „Роко и његова браћа" (1960), „Гепард" (1963), „Сумрак богова" (1964), „Смрт у Венецији" (1971), „Невиност" (1976). Нека породична имања продао је да би имао довољно новца за снимање филмова ■

Бум! Ето бебе!

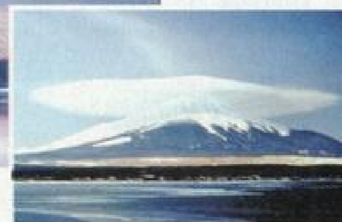
Можете ли да ми објасните шта је „бејби-бум" генерација?
ЈЕЛЕНА
Аранђеловац

Припадник бејби-бум (*baby boom*) генерације, односно „бејби-бумер", јесте особа рођена између 1946. и 1964. године.
После Другог светског рата, у наредне две деценије, забележен је повећан прираштај новорођенчади. По свој прилици, након страхота рата, кад је уследило мирно раздобље, брачни парови лакше су одлучивали да прошире породицу. Такође, бејби-бумом се назива свако раздобље кад је уочљив повећан природни прираштај. Тако је у свету забележен такозвани „ехо бејби-бум" (1982–1995) кад су за велики прираштај били заслужни некадашњи бејби-бумери рођени у послератном периоду ■

Света планина

Молим вас да ми напишете нешто о чувеној јапанској планини Фуџи.
ДИВНА
Пожаревац

Фуџи или Фуџијама вулканска је планина на острву Хоншу, 90 километара западно од Токија. Са 3778 метара то је и највиши врх у Јапану. Реч је о правилно грађеној купастој планини с дубоким кратером. Шумовите падине Фуџија убрајају се у подручја са највише птица у Јапану.

Највиши делови (изнад 3000 метара) имају оскудно растиње полегло од јаког ветра, а сам врх покривен је снегом десет месеци. Високо постављена метеоролошка станица прати кретање ветрова разорне снаге. Фуџи је место ходочашћа многих Јапанаца који је сматрају светињом ■

Шума која нестаје

Молим вас да ми одговорите шта је игапо.
ИРЕНА
Крагујевац

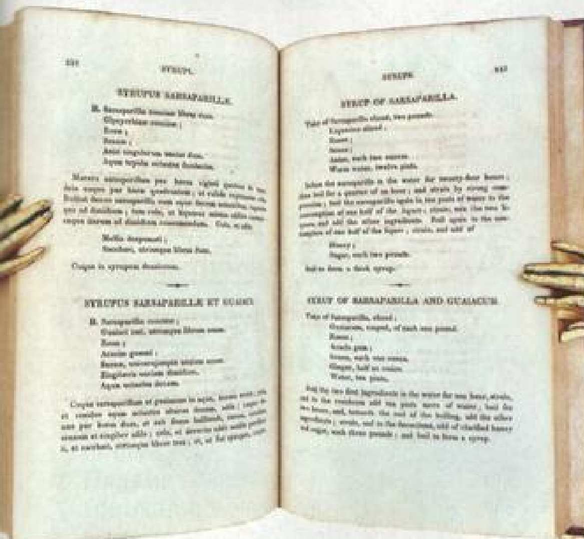
У бразилској Амазонији, уз обале река, на подручјима која су током целе године влажна или поплављена развила се мешовита шума игапо. Висина стабала овде достиже двадесетак метара, а крошње различитог дрвећа надвијају се над водом. При повлачењу воде, после поплава, нестају велики делови игапа. Подлокане обале се обрушавају, а у воду падају стабла, која река односи. Шума непрестано нестаје и стално расте нова. Ширина игапа уз веће реке достиже од 30 до 40 километара ■

Књига за лекове

Занима ме шта је фармакопеја.
ГОРАН
Ниш

Фармакопеја је назив за књигу која садржи прописе за израду лекова, утврђивање њиховог састава, испитивање квалитета лекова и прописа за њихово коришћење. Као већина

SYRUPUS SARSAPARILLÆ

SYRUP OF SARSAPARILLA

SYRUPUS SARSAPARILLÆ ET GUAIACI

SYRUP OF SARSAPARILLA AND GUAIACUM

других држава, и наша земља има фармакопеју. С обзиром на то да медицина, фармација и сродне науке стално напредују, потребно је с времена на време обновити њен садржај, након чега се објављују допуњена издања. Светска здравствена организација прву свеску Међународне фармакопеје објавила је 1951. године ■

Пролетери свих земаља...

Шта је била Коминтерна?
ЉУБИША
Зајечар

Коминтерна је била Комунистичка интернационала, треће велико међународно удружење радничког покрета које је основао Лењин 1919. године. Циљ је био да се објединe младе комунистичке партије у јединствено удружење светске пролетерске револуције.

За разлику од Друге интернационале, коју су комунисти оптуживали да је издала радничке захтеве и служила грађанском слоју, Коминтерна се заснивала на строгом централистичком начелу, гвозденој дисциплини и верности чланова. Програмске одлуке њених конгреса и извршног комитета биле су обавезне за све присталице. Мрежа Коминтерне проширила се затим на све континенте. Од почетка је била везана за Совјетски Савез, где је било њено седиште и где је одржано свих седам конгреса.

Потиснута на споредни политички колосек већ на почетку Другог светског рата, Коминтерна је службено распуштена у мају 1943. године ■

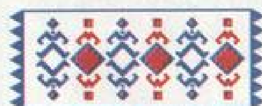

ДАН ТРАДИЦИЈЕ

15. септембар 2021. 12.00

Кнез Михаилова и Трг републике

www.dantradicije.rs

1249

ДЕЧЈИ КУЛТУРНИ ЦЕНТАР БЕОГРАД

УКНИС

СРБИЈА
Туристичка организација Србије

Туристичка организација Београда

СТАЛИЈА

KEDAR SELO GO

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

79

ПОЛИТИКИН забавник / главни и одговорни уредник Зефирино Граси. - Ћир. изд. - Год. 1, бр. 1 (28. фебруар 1939)-год. 3, бр. 220 (4. април 1941);год. 14, бр. 1 (5. јануар 1952)- . - Београд : Политика Магазини, 1939-1941;1952- (Београд : Политика АД). - 30 cm

Недељно
ISSN 0032-339X = Политикин забавник (Ћирилично изд.)
COBISS.SR-ID 16193794

РЕШЕЊА

ИСПУЊАЉКА
Андреа Бочели (анализа, Здравко, креатор, Слобода, вадичеп, Грапели) ■

СКАНДИНАВКА
Смедерево, буре, мамина маза, дар, упис, Уб, оркани, Ђурађ Бранковић, Тања, и, мотел, о, е, и, Аон, ст, А, аи, трапез, освајач ■

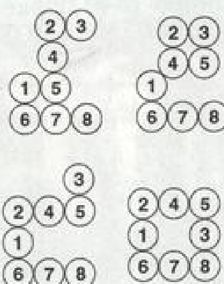
УКРШТЕНИЦА
Еликсири, Хуго Прат, ос, урасти, шта, тркач, Меноти, ро, Ира, масив, Тина, кесе, Удо Латек, Шорт, лекс, тг, мед, рил, Амазон, ро, пан, екран ■

РЕШЕЊА

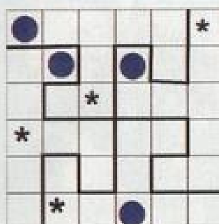
1. СЛОЖИТЕ ФИГУРУ!

2. ПО ЖЕЉИ

Моша ће увек победити ако у првом потезу узме 4 ораха с гомиле од 7 ораха, а у другом потезу узме тако да у једној гомилици остане 1, а у другој 2 ораха ■

3. КУГЛИЦЕ И ЗВЕЗДИЦЕ

4. ШКОЛСКО ТАКМИЧЕЊЕ

Свако је прогнозирао своју победу. Дакле, само је победник погодио свој пласман. Тиме нико није погодио освајаче другог и трећег места. Како нико није предвидео Глишу на другом и Тришу на трећем месту, редослед је: Миша, Глиша, Триша ■

5. ПРЕСИПАЊЕ

У првом суду је било 50 литара, а у другом 10 литара ■

ствар по закону обавезно означавање имена

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК **број 3631**

YU ISSN 0032-339X
Први број „Политикиног Забавника“ изашао је 28. фебруара 1939. године

Издаје и штампа ПОЛИТИКА АД
Цетињска 1, 11001 Београд

За издавача
Зоран Мошорински
генерални директор

Главни и одговорни уредник
Зефирино Граси

Заменик главног и одговорног уредника
Петар Милатовић

Ликовно-графички уредник
Тања Милатовић

Редакција Немања Баћковић, Мила Божовић, Бранислав Вукомановић, Сања Лазић, Зорица Милошевић, Невена Мрђеновић, Срђан Николић, Предраг Петровић, Јелена Попадић, Урош Рајчевић, Весна Ракић (документација и web), Кристина Стаменковић

Секретаријат Редакција Нина Раденковић, *Цетињска 1/II* 11001 Београд

Секретаријат 330-1452
Техничка редакција 330-1454
Претплата 330-1638; 330-1640; 330-1633
Огласни сектор 330-1567
Телефакс 011/337-3319

Рукописи, фотографије и цртежи се не враћају.
Редакција не одговара за садржај огласа.

ПРЕТПЛАТА ЗА НАШУ ЗЕМЉУ:
1 месец (4 броја) 720,00 дин.
3 месеца (12 бројева) 2.160,00 дин.
6 месеци (26 бројева) 4.680,00 дин.
12 месеци (52 броја) 9.360,00 дин.
Текући рачун код Комерцијалне банке АД Београд: 205-16454-02
Претплату слати уз обавезну назнаку:
ПРЕТПЛАТА НА ЛИСТ „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“.

ПРЕТПЛАТА ЗА ИНОСТРАНСТВО:
Полугодишња/возом: 206 EUR или противвредност осталих валута. *Полугодишња/авионом*: I група – Европа: 219 EUR. II група – Азија – Африка: 229 EUR. III група – Америка – Аустралија: 237 EUR или противвредност осталих валута.

ДЕВИЗНЕ УПЛАТЕ У EUR
(или противвредност осталих валута)
за иностранство вршити преко:

I CORRESPONDENT BANK
SWIFT - BIC: DEUTDEFF
Name: DEUTSCHE BANK AG
City, Country: FRANKFURT AM MAIN GERMANY

II BENEFICIARY'S BANK
SWIFT - BIC: KOBBRSBG
Name: KOMERCIJALNA BANKA AD BEOGRAD
Street: SVETOG SAVE 14
City, Country: BEOGRAD REPUBLIC OF SERBIA

III BENEFICIARY
IBAN/ Account Number: RS35205007010034051636
Name: POLITIKA AD - ZA NOVINSKO-IZDAVAČKU I GRAFIČKU DELATNOST
Street: CETINJSKA 1
City, Country: 11000 BEOGRAD REPUBLIC OF SERBIA

Код уплате обавезно навести:
Претплата на лист ЗАБАВНИК
Копију уплате и адресу послати на:
ПОЛИТИКА АД , Претплата, Цетињска 1, Београд, Србија, на имејл: pretplata@politika-ad.com или на факс +381 11 3373-260, +381 11 330 16 40.
Интернет адреса: www.politikin-zabavnik.rs
Е. пошта: politikin.zabavnik@politika-ad.com
https://www.facebook.com/Politikin-Zabavnik-15481474654/

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

издавача и уредника одговорних за садржину ● ИМПРЕСУМ (латински IMPRESSUM), штампана ствар по закону обавезно означавање имена издавача и уредника одговорних за садржину

ИМПРЕСУМ (латински IMPRESSUM), штампана ствар по закону обавезно означавање имена издавача и уредника одговорних за садржину ● ИМПРЕСУМ (латински IMPRESSUM), штампана

НАСЛОВНА СТРАНА
Мајкл Шивал

„Забавник" сам читала са мамом још одмалена. Сад је са мном у Њујорку! Пуно поздрава! **МИЛА МИЛОШЕВИЋ**, глумица

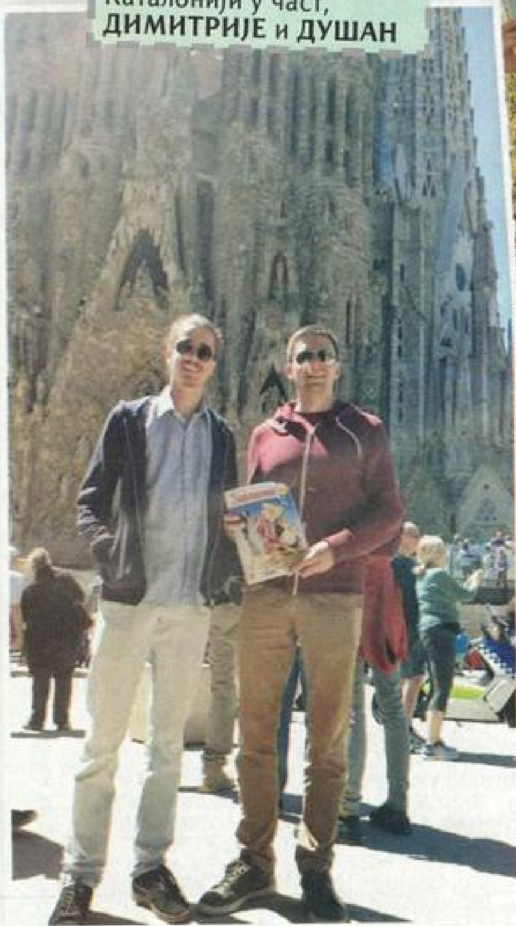

Са „Забавником" по острвима. Поздрав са Мајорке од **АЊЕ, ЕМЕ, ЈЕЛЕНЕ** и **ЧОБИЈА**

Са „Забавником" свуда – по један за сваки дан летовања! Поздрав са Светог Стефана од **МИТРОВИЋА!**

Каталонији у част, **ДИМИТРИЈЕ** и **ДУШАН**

Овог лета посетили смо Кемер. С надом да ћемо те још дуго дуго читати поздраве ти шаљу три генерације верних читалаца – унука **ДУЊА**, деда **АЦА** и тата **МИША СИМИЋ**.

Пуно поздрава из Фуншала на Мадеири! Дошло пар „Забавника" да остане, на општу радост другара који живе овде. **МАРА из Београда**

БИЛО КУДА, СА ЗАБАВНИКОМ СВУДА!
Невероватна је приврженост наших читалаца свом листу! За ову рубрику дневно нам стиже на десетине прилога и немогуће их је све одједном објавити, али ће сви, засигурно, бити објављени. Само стрпљења и „Забавник" под мишку. Привrженост је двосмерна улица.
Слике слати на адресу politikin.zabavnik@politika-ad.com ■

Рекли су ... о рокенролу

АКО ЖЕЛИТЕ ДА СЕ ОСЛОБОДИТЕ БЕСА, УСТАНИТЕ И ИГРАЈТЕ. ТО ЈЕ ОНО ШТО ЈЕ УЧИНИО РОКЕНРОЛ.

Чак Бери
(1926–2017)
зачетник рокенрола

РОКЕНРОЛ МОЖДА НЕ РЕШАВА ВАШЕ ПРОБЛЕМЕ, АЛИ ВАМ ОМОГУЋАВА ДА ЗАИГРАТЕ НАД ЊИМА.

Пит Таунзенд
оснивач групе „Ху"
(1945)

ДА НИСАМ ЧУО РОКЕНРОЛ НА РАДИЈУ, МИСЛИО БИХ ДА НА ОВОЈ ПЛАНЕТИ НЕМА ЖИВОТА.

Лу Рид
(1942–2013)
„Велвет андерграунд"

РОКЕНРОЛ ЈЕ ОЧИГЛЕДНО ОСЛОБОДИО КАРЛИЦУ И ОНА ОД ТАДА ВИШЕ НИЈЕ ИСТА.

Ема Томпсон
(1969)
енглеска глумица

„РОКЕНРОЛ" ЈЕ ПЛЕМЕНСКИ РАТНИ ПОКЛИЧ 20. ВЕКА.

Дејв Томпсон
(1960)
енглески писац и рок критичар

ПРВИ ДАН КОГ СЕ СЕЋАМ КАКО СЕ ГЛЕДАМ У ОГЛЕДАЛУ И УСПЕВАМ ДА СЕ ОДРЖИМ НА НОГАМА БИО ЈЕ ДАН КАД САМ У РУКЕ УЗЕО ГИТАРУ.

Брус Спрингстин
(1949)
амерички музичар

АКО БИСТЕ ХТЕЛИ ДА НАДЕНЕТЕ РОКЕНРОЛУ НЕКО ДРУГО ИМЕ, МОГЛИ БИСТЕ ДА ГА НАЗОВЕТЕ ЧАК БЕРИ.

Џон Ленон
(1940–1980)
певач, композитор и гитариста „Битлса"

Пробни снимци за легендарни албум „Битлса", 1967. године

ПОЈЕДНОСТАВЉЕЊЕ ЈЕ РЕЋИ ДА РОКЕНРОЛ НИЈЕ НИШТА ДРУГО ДО РИТАМ И БЛУЗ КОЈИ СВИРАЈУ ЉУДИ ЧИЈИ СУ ПРЕЦИ ДОШЛИ ИЗ ЕВРОПЕ А НЕ ИЗ АФРИКЕ. МЕЂУТИМ, НИЈЕ ПРЕТЕРИВАЊЕ РЕЋИ ДА СУ РИТАМ И БЛУЗ И РОКЕНРОЛ ПРЕМОСТИЛИ ЈАЗ ИЗМЕЂУ БЕЛАЧКЕ И ЦРНАЧКЕ КУЛТУРЕ НА НАЧИН КОЈИ ЈЕ ЏЕЗ САМО НАГОВЕСТИО.

Џеф Валенфелд
(1952)
енглески историчар и рок критичар

РОКЕНРОЛ ЈЕ НАЈБРУТАЛНИЈИ, НАЈГАДНИЈИ, НАЈОЧАЈНИЈИ, НАЈЗЛОБНИЈИ ОБЛИК ИЗРАЖАВАЊА КОЈИ САМ ИМАО НЕСРЕЋУ ДА ЧУЈЕМ.

Френк Синатра
(1915–1998)
амерички певач и глумац

СВАКИ ИЗВОЂАЧ КОЈИ СЕ ИКАД УПУСТИО У РОКЕНРОЛ ЛАЖЕ АКО КАЖЕ ДА НА ОВАЈ ИЛИ ОНАЈ НАЧИН НИЈЕ БИО ПОД УТИЦАЈЕМ ЕЛВИСА ПРИСЛИЈА. ОН ЈЕ ОКРЕНУО СВЕТ НАОПАЧКЕ.

Мак Дејвис
(1942–2020)
амерички музичар

РОКЕНРОЛ НИЈЕ НУЖНО БЕНД. НИ ПЕВАЧ. НИ ТЕКСТ, У СТВАРИ. ТО ЈЕ ПОКУШАЈ ДА ПОСТАНЕТЕ БЕСМРТНИ.

Малколм Мекларен
(1946–2010)
енглески музичар и импресарио

АКО ВОЛИТЕ РОКЕНРОЛ, АКО ГА ОСЕЋАТЕ, НЕ МОЖЕТЕ А ДА НЕ ПОЧНЕТЕ ДА СЕ ЊИШЕТЕ. ТО ЈЕ ОНО ШТО СЕ МЕНИ ДОГАЂА. НЕ МОГУ ДА СЕ ОДУПРЕМ.

Елвис Присли
(1935–1977)
краљ рока

ГАРФИЛД

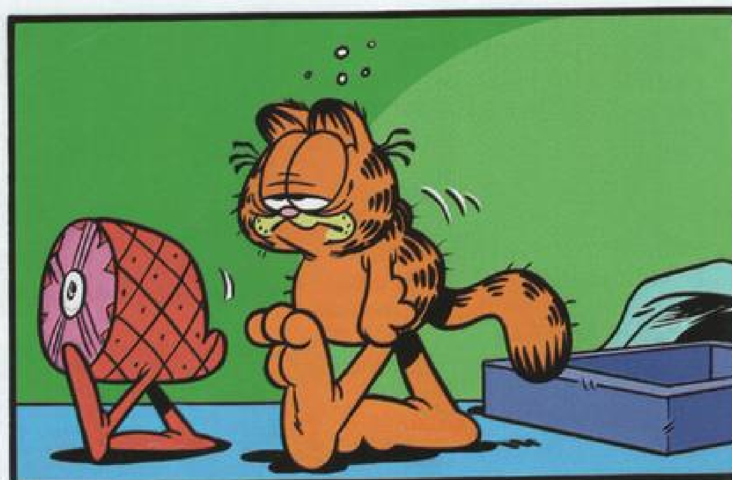

ОПЕТ ЈЕ ЦРКЛА СИЈАЛИЦА, ПЛАШИМ СЕ.
www.garfield.com

МОГУ ДА ДОБИЈЕМ ЧАШУ ВОДЕ?

ИСПРИЧАЈ МИ НЕКУ ПРИЧУ.
JIM DAVIS 6-26

НИСИ СЕ БАШ НАСПАВАО, А?
МА, ПОЖДРАО САМ СВЕ ИЗ ФРИЖИДЕРА!